



СУРМАЧ

Лондон

1981

Англія

«СУРМАЧ» — Журнал Об'єднання
бувших Воєнків Українців у В. Британії

«SURMACH» — Magazine
of the Association of Ukrainian Former
Combatants in Great Britain

49 Linden Gardens, London, W2 4HG.

Редагує Колегія
Гол. ред. пор. д-р С. М. Фостун

Статті, підписані прізвищем чи псевдо-
німом, не завжди відповідають поглядам
Редакції.

Редакція застерігає собі право ско-
рочувати статті й виправляти мову.

Обкладинка: І Волошак.

З М І С Т

СУРМАЧ

Пор. д-р Святомир М. Фостун: 1941-1981	1
Богдан Бора: ДРУГОВІ ПО ЗБРОЇ	4
Проф. Вол. Жили: ІДЕЙНІ ОСНОВИ ШЕВЧЕНКОВОГО «ГАМА- ЛІЇ»	5
Марко Боеслав: ВЕЛИКОМУ КОБЗАРЕВІ У 40-РІЧЧЯ ПРОГОЛОШЕННЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ	9 10
Полк. Євген Рен: БОЄЗДАТНІСТЬ ПЕРШОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ДИ- ВІЗІЇ	11
Пор. Ф. Кордуба: МІЛІТАРНИЙ АСПЕКТ СОВ. ПОЛІТИКИ СПІВІСНУВАННЯ	15
Тарас Шевченко: ІВАН ПІДКОВА (Уривок)	21
Микола Верес: ДОВЕРШЕННЯ	22
Юрій Киркиченко: ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВОГО СУДІВНИЦТВА	28
Марія Герасимович-Рибак: МІЙ СПОМИН ПРО БІЙ НА ГОРІ КЛЮЧ	31
ІЗ СКРИЖАЛІВ ІСТОРІЇ: КАНЦЕЛЯРСЬКИЙ КУРІНЬ В УКРАЇНІ, ТРИПІЛЬСЬКА ФОРТЕЦЯ	35
ВІЙСЬКОВА ХРОНІКА	36
ОГЛЯД ВІЙСЬКОВОЗНАВЧИХ ВИДАНЬ	37
З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ	45
ПОСМЕРТНА ЗГАДКА	55
ЗГАДАЙМО ЇХ... ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ	56
ВІДІЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ	57
«ОСА»	59
«НОВА ФОРТУНА»	64

С У Р М А Ч

ОБ'ЄДНАННЯ *бувших* ВОЯКІВ УКРАЇНЦІВ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

РІК 24

1981

Ч. 1-2 (70-71)

Пор. д-р Святомир М. ФОСТУН

1941 – 1981

На світанку, 22 червня 1941 року, здовж німецько-советського кордону ревнули тисячі гармат, злетіли в небо ескадри німецьких бомбардувальників, заgrimіли важкі танки й німецька, мілітарна, могутня сила рушила в наступ на ССРСР. Почався найбільший в дотогочасній історії людства «дранг нах Остен», з участю 153 німецьких дивізій, 3,580 танків, 7,184 гармат і 2,740 літаків. Разом з німцями виступили також дванадцять дивізій і дві бригади румунського війська, вісімнадцять фінських дивізій, три мадярські дивізії, і одна з половиною словацька дивізія. Це була найбільша до того часу в історії людства зосереджена воєнна сила на одному пляцдармі кривавої, другої світової війни. Не дарма Гітлер сказав, що коли «почнеться операція «Барбаросса» то світ затримає свій віддих».¹

Про німецько-советську війну написано вже дуже багато. Ця кривава війна, в якій найбільше потерпіла Україна, бо ж почерез її територію прокочувалися воєнні фронти, принесла поразку нацистській Німеччині й перемогу большевицькій імперії, яка внаслідок цієї перемоги просунулася глибоко в центральну Європу. Безумовно, що з вибухом німецько-советської війни *поневолені Москвою народи пов'язували багато надій, а в першу чергу надію про національне і політичне визволення та усаможивлення*. Симпатії тих народів були по стороні Німеччини. Мало хто основно знайомився до того часу з «Майн Кампфом» Адольфа Гітлера та проаналізував це його «євангеліє», в якому брунатний диктатор писав про «лебенсравм» на Сході Європи. Якщо й читав, чи аналізував, то не вельми вірив у те, що там написане. Німці були висококультурним народом, отже, як можна було сподіватися від них, чи їхнього проводу здійснювання якоїсь брутальної нищівної політики супроти народів, чи геноциду? В це важко було повірити не тільки східним народам, котрі територіально були подалі від Третього Райху, але в це не вірили навіть європейські народи. Проте дійсність виявила справжнє хижацьке обличчя нацистської системи та її геноцидного задуму створення тисячолітнього райху на Сході Європи, порядком повернення головно українців у півграмотних рабів та їх систематичного біологічного знищення, не говорячи вже про поляків та інших слов'янських народів, що теж були присуджені до знищення в божевільних плянах Гітлера та його опричника Гімлера.

Немає сумніву, що гітлерівська Німеччина могла розгромити ССРСР, без навіть великих мілітарних зусиль. Адже ж мільйони вояків советських армій здавалися добровільно в полон. Вони не були боягузами, чи не вміли воювати. Ішли в полон,

Почалася політика співжиття демократичного світу з комуністичним, яка мала і має різні свої вияви й форми, від холодної війни до стримування, коєзистенції, чи теперішнього детанту. На світовій політичній арені висунулися на перше місце *дві надпотуги* — ЗСА й ССРСР. Приспішений процес усамостійнювання колоніальних народів став причиною кінця могутньої колісї британської держави, відсунувши її до категорії вже другорядної держави у світовій політиці. Між згаданими надпотугами *велось і ведеться далі суперництво за впливи й позиції у світі*. В цьому ж суперництві, щораз сильніше проявляється *російський традиційний імперіялізм*, хоча і прикритий плащиком комунізму, з його виразними тенденціями стати першою надпотугою у світі.

Безумовно, що політика детанту особливо вдогоднила Кремлеві розбудувати неймовірно мілітарний потенціал імперії, стаючи тепер другою світовою мілітарною потугою у світі після Америки, а то й переганяючи Америку в декотрих родах зброї, головню в ракетній зброї, морській фльоті та наземних силах. На кінець 1980 року збройні сили ССРСР нараховували 3,658,000 вояків. У тому числі були 46 танкових дивізій (приблизно 50,000 танків), 119 мотопіхотних дивізій і вісім дивізій протилетунської оборони, 289 воєнних кораблів і 257 субмарин, звичайних і з нуклеарною погінною енергією, всі озброєні ракетами. В запасі морська фльота ССРСР має 25 воєнних кораблів і 115 субмарин. Летунська фльота має 12,000 літаків. Ракетні війська мають кілька тисяч ракет, близького, середнього й далекого засягу. Загальне число запасників становить 25,000,000 кол. вояків, що відбувши військову службу перейшли в запас. Поза межами ССРСР перебувають у сателітніх державах такі советські військові частини: в Східній Німеччині — 9 танкових дивізій і 10 мотопіхотних, у Польщі — дві танкові дивізії, Мадярщині — дві танкові і дві мотопіхотні дивізії, Чехо-Словаччині — дві танкові і три мотопіхотні дивізії.⁴ В Афганістані є приблизно сто тисяч советського війська, на Кубі — 7,500, в Етіопії — 1,200, Іраку — 1,000, Лібії — 1,000, Малі — 1,800, Мавританії — 200, В'єтнамі — 4,000, Сирії — 2,500, в Південному Ємені — 1,500. Річні витрати на військовий бюджет у ССРСР становлять пересічно 422 бильйони карбованців, і щороку зростають у зв'язку з гонкою озброєння.⁵

Немає сумніву, що ССРСР сьогодні велика мілітарна потуга, якої не можна легковажити, ані вважати, що це колос на глиняних ногах. Ця імперія *не приховує своїх загарбницько-імперіялістичних тенденцій*, як ось наприклад, захоплення Афганістану, щоб просунутися ближче до Перської затоки. Розбудова мілітарного потенціалу сучасної комуно-большевицької імперії проходить далі інтенсивно. Амбіцією її володарів є не тільки втримувати мілітарний баянс з Америкою, але її далеко випередити. Советська мілітарна доктрина є *офензивного характеру* й вона враховує можливість блискавичного наступу (бліцкріг) навіть із вжиттям тактичної нуклеарної зброї, а також і довготривалу війну, чи навіть тотальну війну та нуклеарну.

Незважаючи на свій великий мілітарний потенціал кремлівські лідери вистерігаються прямої безпосередньої конфронтації з Заходом. Конкретніше, вони бояться Америки, знаючи, що їхній мілітарний потенціал має свої труднощі й недоліки. Їх є чимало. Ще більші труднощі є в цілій тоталітарній системі Советського Союзу, з якими приходиться кремлівським, старим своїм віком лідерам зустрічатися кожного дня. Ці внутрішні труднощі комуністичної імперії не є таємницею для нікого. Це економічні труднощі, занепад сільського господарства, індустріальна безгосподарність, швидкий приріст азійського населення, внаслідок чого росіяни у відносно недалекому часі становитимуть уже меншину в багатонаціональному складі імперії, посилена гонка озброєння, яка з'їдає величезні суми грошей, брак капіталу та відсутність модерної механізації для використання природних багатств далекосибірських просторів, зростання націоналізму поневолених народів, — усе це важливі причини, що стримують Кремль від будь-якої безпосередньої конфронтації зі Заходом, маючи до того за плечима ще й такого недруга, як ком. Китай.

Проф. Володимир ЖИЛА

Ідейні основи Шевченкової «Гамалії»

Поема «Гамалія»* замикає т. зв. петербурзьку добу в творчості Тараса Шевченка. Цю поему поет написав на пароплаві по дорозі в Стокгольм, у 1842 році. Під впливом вражень від подорожі, що закарбувалися в його душі, він змалював величні картини розбурханого моря, а серед них героїчні постаті українського козацтва, що їхали в далеку Туреччину звольяти рідних братів.

Щоб зрозуміти ближче ідейні основи «Гамалії» треба конечно простудіювати напрямні світогляду Шевченка того часу, що був вже наскрізь свідомою свого завдання людиною. Він глибоко розумів доцільність своєї творчості й її вплив на українських і неукраїнських людей. Шевченко того часу це вже не звичайний поет, що майстерно пише вірші, це національний бард, який грає на струнах народньої душі, будує її світогляд, розкриває картини її минулого й там на дні руїни шукає сил для її відродження. В погаслому попелищі української історії він шукає іскри, яка знову запалила б народні маси й знаходить її. Його вогненне слово горить, горить великим полум'ям; встають із могил славні предки, оживають присипані порохом віків події, Україна горить вогнем боротьби.

Шевченко-романтик проникає свою добу й дає їй невичерпну ідею, він вірить, що доля народу глибоко пов'язана з його минулим і тому минуле він окрилює силою свого духа й як слушно підкреслює проф. Л. Білецький, Шевченко розкриває «... сенс козацтва, козацької Січі, як військової сили, визначає політичний сенс Чорного моря, Дніпра, національне значення українських могил, їх національну святість»...¹ тощо. Це, без сумніву, та велика сила, що зуміла оволодіти українським народом, дати йому ідею і спрямувати його життя на шляхи відродження.

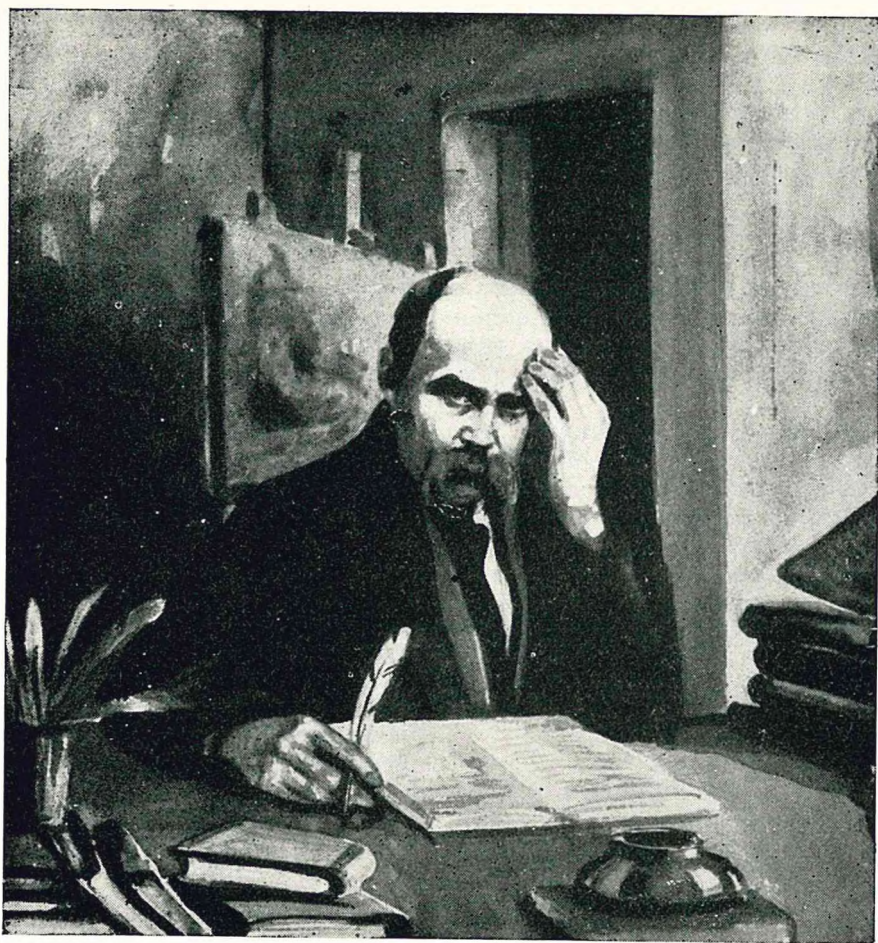
Чому саме звернувся Шевченко до мор-

ських походів і чому там шукав він тих великих ідей? Ці походи, це кращі сторінки нашої історії, вони показують політично-національний характер козацтва, що свідомо боролось проти Туреччини, маючи взнеслі цілі близького й дальшого значення. При чому, ці події відбувалися незалежно від становища в Україні. Наприклад, військо запорізьке після хотинської війни замість готуватись на боротьбу з Польщею, розпочало свої походи на Чорне море й якраз ці походи записались кращими подіями в історії. Ще за життя Сагайдачного молодий Хмельницький розбив велику турецьку флоту, а недовбитки загнав у Стамбул і сильно пошарпав його передмістя. І так роки 1621-1624, це роки експансивного наступу на турецькі береги, при чому цей наступ був такий сильний і несподіваний, що турки вирішили замкнути Босфорську протоку, але, на жаль, історія не подає нам ближче, як і на скільки, їм вдалося відгородитись від українського козацтва, бо козаки часто йшли походом на них і майже кожнорічно повертались переможцями, звільняючи невольників і здобуваючи велику добич.² Одна з таких подій знайшла місце в Шевченковім «Гамалії». Чи ця подія відноситься до згаданих вище років — ми не знаємо, але зміст події сильно промовляє зате, що вона відбулася в роках розквіту козацьких сил та що вона трапилась десь безпосередньо після славних походів Сагайдачного, а може й трохи пізніше.

*

В чому проявляється ідейний світ «Гамалії»? Відповісти на це питання є не легко.

Першим в українській літературі, що підкреслив ідейну сторінку поеми «Гамалія» був проф. Володимир Радзикович, який присвятив цій поемі окрему розвідку.³ «В моїй розвідці, пише проф. Радзи-



10. 3. 1861 — 10. 3. 1981

козацьких невольників, воно грозить Босфорові, «Твої білі ребра піском занесу, у мул поховаю!..» бо він хоче розбудити Скутарі, а море хоче козацької перемоги; воно хоче бути українським морем. Це море в розбурханих хвилях ховає козацькі човни й тому воно «море миле», воно «наше море». Шевченко, як майже ніхто з наших поетів, як підкреслює проф. Білецький, підхопив ідею козацького моря й розв'язав її в оригінальний і мистецький спосіб, він довів правдивість цієї ідеї не словами, а стихійними силами самого моря, читаючи з його хвиль його бажання і його призначення.

Отже, як бачимо, проф. Білецький виразно підкреслює ідейний дуалізм, який на його думку виповнює ідеологічну кан-

ву «Гамалії». Він твердить, що «крім того, що козаки визволяють своїх братів із турецької неволі, крім цієї високої ідеї, Шевченко закреслює й другу ідею, далеко глибшу — політичну; поет підносить ідею дуже важну в майбутнім України: ідею оволодіти Чорним морем».⁷ Унаслідок такої інтерпретації частинно затирається визвольно-національна ідея, яка є домінуючою для зрозуміння суті козацтва та його національно-політичного завдання. Без сумніву, що справа моря є дуже важливою для українського народу, але для Шевченка воно наше, воно українське море, бо воно опинилось в українському володінні внаслідок географічного положення України. І тому, коли ми ставимо справу оволодіння Чорним морем

є в ідейному аспекті другорядні, що ви-никають самі з себе й мають підрядне значення в ідейному комплексі поеми.

І здається не приходиться сумніватись, що козаки не мали великих ідейних підстав. Ці якраз підстави Шевченко окри-лив своїм геніальним духом, оживив їх, поставив їх перед нами й вони складають той видимий духовий світ поеми, світ, який невидимими силами промовляє до нас. Що більше, Шевченко поставив ясно, що запорізькі лицарі, коли напали на Туреччину, то не ради набити собі ки-шені грішми, а виконати велику місію. Хтось може закинути, що Шевченко в іншому місці відійшов від цієї думки, бо він каже:

... срібло, злото
Несуть шапками козаки
І насипають байдаки.

Тут Шевченко розумів військову до-бич, на яку має право кожний лицар, що чесно стоїть у бою. А далі, ми знаємо, що турки нераз грабували українські землі й немало ясиру вивели з України. І тому, право війни обороняє тут козацьку чес-ність і зовсім не мішає їх ідейному зав-данню та ще більше дає їм повне право на воєне відшкодування.

*

В поемі «Гамалія» можна також доба-чувати намагання Шевченка об'єднати всю українську субстанцію, а саме при-родні й людські ресурси для спільної дії проти ворога. Отаман Гамалія персоніфі-кує великого провідника, що зумів про-вести ці намагання в життя, і тому заслу-жив на вічну славу. Такі провідники були типові для козаччини й вони виразно протиставляться типам московської інтер-претації козаччини, яких знаходимо в то-

дішніх російських критиків, що тверди-ли, мовляв, «ідеєю козачтва було пити й бити, чи бити й пити».

*

І так, у поемі «Гамалія», що є анало-гією козаччини в ідейно-національному аспекті, центральною ідеєю є козацький героїзм, який сприяв визволенню, повній волі й славі України.

З кожного й найменшого рядка поеми несеться дух завзяття, домінує віра в краще, може в невольників вона частин-но захитана, але це лише на короткий час, вона знову вступає в їх серця і окри-лює їх духа. Ідейний світ «Гамалії» не простий. Поет пов'язав його в суцільну канву й скріпив силою свого невмирущо-го слова, що змальовує подивугідні кар-тини й динамічно передає події. Оригі-нальна форма й композиція повністю під-порядковані ідеології твору, який вони доповнюють, розв'язуючи великі націо-нальні проблеми української історії що їх Шевченко глибоко відчував і якими він дорожив понад усе й які поставив у відсіч тенденційній московській тоді па-нівній думці.

* Вол. Жила, Ідейні основи Шевченкового «Гамалії». Видання УВАН. Вінніпег, 1958, стор. 24. (Скорочено)

* За браком цієї книжки в канадських і американ-ських бібліотеках не можемо подати ближче поглядів Д. Николишина на справу ідеї «Гамалії».

1 Тарас Шевченко, Кобзар УВАН, том перший, Він-ніпег, 1952, стор. 75.

2 А. Кащенко: Оповідання про славне військо запо-рожське низове. Катеринослав-Ляйпціг, 1923, стор. 105.

3 «Дещо про характер і будову Шевченкової поеми «Гамалія», стаття друкована в звіті дирекції жі-ночої гімназії СС. Васидіянок у Львові за шкіль-ний рік 1913-14, Львів 1914.

4 З листа проф. Володимира Радзиковича до автора розвідки, Клівленд, 16 березня 1958.

5 Тарас Шевченко. Твори. Вид. Українського Наук. Інституту, том другий. Варшава-Львів 1934.

6 Тарас Шевченко. Кобзар, УВАН, том перший, Він-ніпег, 1952.

7 Тарас Шевченко, Кобзар, УВАН, том перший, Він-ніпег, 1952, стор. 290.

Марко БОЕСЛАВ

ВЕЛИКОМУ КОБЗАРЕВІ

Віще Слово на крицю стопилось тверду,
На мечі перекувало плуги і сумління.
Глянь — у лавах готове грізне покоління —
Нас веде на бої переможні Твій Дух!

Ми йдемо Заповіт Твій сповняти святий —
Україно, — Тобі ми клянёмось Його Словом:
Храм і волю скупаємо в ворога крові
І воскреснете в величі — Мати і Ти.

15. 11. 1948 р.

Боездатність Першої Української Дивізії УНА

Щоб насвітлити, що саме було причиною, що боездатність вояка Першої Української Дивізії УНА не була такою якою вона могла б бути, якби... Про це «якби», — писатиму в цій статті.

Наш молодий новобранець напевно був одним з найкращих у світі. Він пішов до бою так, як міг найкраще бути підготований в тодішніх обставинах вишколу. Але, його вояцька підготовка в катастрофальних умовах, була доволі скомплікованою.

Найбільш негативною рисою вишколу українського вояка, був обмежений час його бойової підготовки німецькою мовою, що безумовно, вимагало довгого часу на вишкіл новобранців. Крім того, політична ситуація того часу, не була сприятливою для повної підготовки боездатности Дивізії. Саме тому, коментуючи про боездатність її вояків, необхідно брати до уваги не тільки форми вишколу Дивізії, але й теж політичні обставини. Не тільки оцінку її бойової підготовки при зелених столиках вищого командування яке вирішувало висилку Дивізії на фронт, але також і тодішню дійсність.

Частина новобранців прибула на вишкіл 17 липня 1943 року. Під Броди, I Українська Дивізія виїхала 18 липня 1944 року. Виглядало б, що Дивізія вишколювалася продовж цілого року. Так могло видаватись, і правдоподібно, так вище командування децидувало про її боездатність. Але оцінка — це ще не зіставлення дійсного стану.

Дійсність, про яку ми згадували попередньо була такою:

До дивізії треба 480 старшин, а при кінці грудня 1943 року, в Українській Дивізії були лише 256 старшин українців. До того часу їх було ще менше, бо до 1 листопада 1943 року, вони проходили піхотний вишкіл у Просечніц біля Праги та в інших місцевостях. Хто ж школив, і як вишколював вояків Української Дивізії до того часу? Це можна легко уявити прочитавши книжку сотника Вольфа-Дітріха Гайке п. н. »Зі вольтен ді

фрайгайт« (Вони хотіли свободи). У тій книжці він писав про час від листопада 1943 року, що слідує: »Через брак інструкторів треба було всі три піхотні полки та фюзілерський курінь з'єднати в один полк, що ним на початку ретельно й енергійно командував майор Євген Побігущий. Так пройшли перші чотири місяці бойового навчання«.

Тут виринає питання, якщо від 1 листопада 1943 року, по березень 1944 року, існувала в Дивізії вишкільна проблема, то якою вона була до того часу? Розмір тієї проблеми можна собі уявити якщо згадати, що в початковій стадії вояцького навчання були по дві сотні в курнях.

З весною 1944 року, до Дивізії прибули знову новобранці. Їхній вишкіл уже не тривав рік часу, а тільки чотири місяці. В березні того ж року, з підстаршинського вишколу в різних школах, повернули до Дивізії молоді підстаршини і старшини які школилися в німецькій мові, але не всі курсанти знали її як слід, а тим більше не знали її різних діалектів. Якщо брати до уваги, що всюди треба було перекладачів, то майже половина вишкільного часу йшла на переклади з німецької мови на українську мову. Крім того, затрачувано теж багато часу вишкільної програми на вивчення другорядних, а то несуттєвих справ. Тоді коли треба було якнайскоріш готувати старшин і підстаршин до відповідного знання стратегії і тактики бойових операцій, інструктори заставляли курсантів вивчати на пам'ять, що це таке в гарматі »протиложисько«, »половинка викидача«, і т. п.

Отже, вишкільний час почався насправді від березня 1944 року, коли-то вже були повні етати старшин і підстаршин, тобто чотири місяці перед виїздом Дивізії на фронт під Броди.

В бойовій підготові вояка, крім військової процедури і знання зброї, необхідне також виховування моральних аспектів. Так як добрий учитель у школі навчає і виховує

Ще один наявний приклад «турботи» німецьких командирів про українських вояків. У Югославії тітовські партизани із засідки вимордували українських вояків. Підпоручник Трач, хотів зголосити цей випадок над'їжджаючому командирові полку Форстройтерові. Але... він побачивши трупів, щось крикнув до водія автомашини який дав газу і машина зникла за хмарою куряви. Щось нечуване щоб командир полку не прийняв звіту! Чи він злякався трупів на до-розі?

Вирішальним критерієм у вишколі і боях вояків, це побратимство зброї. Про це писав Євген Загачевський у своїй книжці п. н. «Спогади фронтовика». Є. Загачевський був кілька років у німецьких частинах на східньому фронті у найважчих боях, перейшовши німецький вишкіл разом з німцями, він мав добру змогу порівняти відносини командного складу до підкомандних у різних дивізіях. У вже названій книжці Є. Загачевський писав, що коли старшини, підстаршини і стрільці живуть у згоді як вояки-друзі, а не як примусовий збір людей поділений на касти, раси, тоді така частина сильна з морального погляду.

Відносно вояцького побратимства в Українській Дивізії, прикладом може послужити ось такий факт:

До Нойгамеру приїхала у відвідини до мене моя дружина. До моєї кімнати входить німець старшина такої самої ранги що я, і каже щоб я йому відступив кімнату, бо вона виходить вікном на південь. Він віком молодший за мене, нарікає що він не зовсім здоровий. І з тієї причини, хоче моєї кімнати. Я на мить остовпів і не знав що йому відповісти! Але моя дружина відповіла йому так «гарно», що він скоренько забрався і більше не шукав кімнати.

За те що до мене приїхала дружина без жодних формальностей, генерал Фрайтаг віддав мене під военний суд. Цей суддя що мав мене судити, стрінув мене на вулиці і попросив зайти до його приватного помешкання де мені сказав, що він відписав генералові, що справа приїзду моєї дружини у відвідини до мене не є справою суду. Після того ген. Фрайтаг викликав мене до звіту і зігнав свою злість на мені, мовляв, чому приїжджають дружини до вояків. Але його дружина і дочка не лише були при ньому по-

стійно, але й харчувалися в старшинськiм касині. Згадую про це тому, що довший час я був самотній майор у Дивізії. Якщо деякі німецькі старшини дозволяли собі так по «побратимському» до мене відноситися, то легко собі уявити, яке їх відношення було до нижчих від мене ступенем українських старшин.

Вкінці ще один приклад німецько-українського побратимства зброї. Коли наші вояки повернулись з-під Бродів, вже згаданий Кляйнов, заборонив співати українських пісень. З причини почуття і маніфестування вищости німецької раси і пруської зарозумілості, німецькі старшини і підстаршини, не були здібні вишколювати як слід, і виховувати українського вояка в дусі вояцької солідарності та побратимства зброї.

Не є самохвальбою, що українські вояки легко засвоюють собі військове навчання. Наприклад: легіон Ролянд, яким я командував у 1941 році, мав вишкільників лише українців. Це позначилося тим, що ми вишколювалися тільки два місяці, а практично, шість тижнів. Відтак поїхали на фронт під Балту. Але з політичних причин, легіони Ролянд і Нахтінгаль під командою тодішнього сотника Романа Шухевича, стягнули з фронту і післали до Франкфурту на перевишкіл до протипартизанської боротьби.

Однак тоді вишкіл був у уніформах з українськими відзнаками, і щодня вивішувалося синьо-жовтий прапор України та була надія, що вдасться переконати німців, що треба боротися спільно, разом із поневоленими народами проти Москви. Як високим тоді був вояцький дух, вказує те, що найбільшою погрозою для вояка були такі слова: «Не поїдеш одним з перших на фронт!».

На вишколі обидвох легіонів у 1941 році, яскраво виявилось, що значить у вишколі вояків рідна мова, ясна мета і надія її здобуття.

У другій половині червня 1944 року, я повернувся з Антверпу з курсу командирів, і дістав курінь новобранців. Але всіх старшин від мене забрали до частин які мали виїжджати під Броди. На 600 новобранців, повинно бути 22 старшин, і щонайменше, 66 підстаршин, я залишився з моїм ад'ютантом пор. Туренком і господарчими підстаршинами. Не було ні одного підстаршини до вишколу.

Мілітарний аспект советської політики співіснування

Широко розгорнена советська пропаганда весь час наголошує, що, мовляв, «советська держава непохитно продовжуючи ленінську миролюбну зовнішню політику, активно й наполегливо бореться за те, щоб виключити застосування сили з практики міжнародних взаємин, покласти кінець агресивним війнам, тим, по-ленінському окресленню, звірським способом вирізування суперечок людства» (В. І. Ленін. Полн. собр. соч., т. 10, стор. 340). Але така пропагандивна заувага про «миролюбну політику ССРСР» — це лише теоретична фразеологія, яку заперечує дійсність. Бо ж після закінчення другої світової війни ССРСР на європейському континенті перший заініціював агресивну міжнародню політику. Під безпосередньою загрозою советської агресії в 1947 р. опинилися Греція і Туреччина.

Також у ЗСА зрозуміли факт, що особи які керують советською політикою користуються такими політичними методами, які під час миру і під час існування найкращих дипломатичних узаємин нищать сили противника та зрозуміли, що советська ворожнеча загрожує не тільки територіальним і політичним підставам Америки, але передусім американському способі життя, до якого населення фактично є прив'язане. Тому найважливішим фактом, який заіснував у тому часі в політичному мисленні ЗСА, було зрозуміння, що при існуванні миру, при мовчанці гармат, при найбільш приязних дипломатичних стосунках з ССРСР, при виміні науковців і студентів, при туристичних обосторонніх прогуляках з Америки до Сов. Союзу чи з ССРСР до Америки — ЗСА можуть одного дня стати комуністичною країною, зовсім розложеною п'ятою колоною, керованою з Москви.

Тому промова кол. през. Трумана в травні 1946 р. була першою реакцією, а також гострою і сильною протиакцією, бо Москва рішлася використати скомпліковану систему американської внутрішньої політики для

своїх експансивних цілей. Йшлося тоді про допомогу Греції і Туреччині. У висліді конгрес після довгих дебат ухвалив допомогу не тільки згаданим країнам, але також поширив її гльобально. Так постала доктрина Трумана з гльобальним засягом дії репрезентуючи програму американської політики без часових і простірних обмежень. Л. Ечісон доповнив промову през. Трумана тезою: Комуністичні режими, накинени вільним народам, є небезпекою для ЗСА. Тому промова Трумана була фактично політичним актом великого значення, який врятував решту Європи від большевицького «визволення».

Такий був початок «миролюбної зовнішньої політики» ССРСР після закінчення другої світової війни. Щойно після багатьох безуспішних агресивних затій Кремля, проти яких був організований НАТО в Європі (4. 4. 1949). Сталін не передбачав того, які наслідки будуть після бльокади Берліну і державного перевороту в Чехо-Словаччині, тобто постанови НАТО (з 12 основоположних держав, до яких у 1951 році приєднано Грецію і Туреччину, а Федеративну Республіку Німеччини в 1955 році). На приєднання Німеччини до НАТО Москва зареагувала організуванням у травні 1955 р. Варшавського Пакту, мовляв для оборонних цілей, але найважливішою метою такого рішення була конечність об'єднати сателітів під контролею Москви, бо в той час (один день пізніше), після закінчення австрійського договору, советські війська мали вийти з Румунії і Мадярщини. В тому самому цілеспрямованні советські вожді під кінець травня 1955 р. відвідали Београд, щоб унормувати з взаємовідносини з Югославією.

«Відсталінізування» (промова Хрущова від 14. 2. 1956 р.) системи ССРСР спричинило послаблення внутрішньої спаяності східнього бльоку. Віджили настрої цілком визволитися від його панівної структури. На все це вказували: повстання в Познанні, поновне призначення Гомулки ген. секретарем поль-

невмішування у внутрішні справи інших країн». У дійсності діється навпаки.

З усіх країн світу, найбільше паперу й фарби зуживає ССРСР і сателітні країни на тему роззброєння. Советська роззброєнена демагогія яку можна звести до такого одного наголовку: »В авангарде боротьби за реальное разоружение« є призначена хіба для наївних, і різних лівих на Заході, які в західних країнах улаштовують демонстрації проти озброєння некомуністичних великодержав. Особливо гострі виступи тих »миротворців« є скеровані проти ЗСА, Великої Британії і Німеччини. Під лагіднішим обстрілом роззброєнєвої кампанії є Франція, Італія та інші європейські країни — члени НАТО. Про інтензивне зброєння Сов. Союзу демонстранти на Заході мовчать, так немовби його ніколи не було й начебто воно не існує. Ціла та демонстраційна кампанія безсумніву є одним із факторів психологічної війни, яку проводить Москва від закінчення другої світової війни. Для неї *період детанту приніс дуже багато користей*. Під пропагандивним миролюбним гаслом »Советський Союз за мир і співпрацю між народами світу«, Москва не тільки багато здобула з технології Заходу, але вона систематично закріплює свої позиції в Африці та щораз більше починає загрожувати Близькому Сходові. Детант през. Картера до окупації Афганістану був для Москви якраз тим »пакс советіка«, про який часто згадують деякі советологи. Ціла стратегія того »пакс советіка« розвивалася в одному напрямку, тобто в користь тільки ССРСР, незважаючи на цинічні фрази Брежнева про те, що »мирна співпраця між двома протиставленими світовими системами є корисною для обох сторін«.

Багато в советській публіцистиці під час того »мирного співіснування і співпраці« було надрукованих статей проти т. зв. »реваншистських елементів« на Заході, які змагають до »завернення холодної війни«, до »поширеного озброєння, готуючи щораз більше застрашаючу нищівну техніку для викликання термоядерної війни«. Багато про таку »загрозу для світу« від »світового імперіалізму« надруковано в публікації »Стратегія імперіалізму и боротьба ССРСР за мир и разоружение«, видання Академії Наук ССРСР, Москва 1974. У згаданій публікації, яка вийшла з друку саме під час запаморочення де-

яких »миротворців« на Заході »миролюбною« концепцією Брежнева, всю вину за, дослівно, всі міждержавні напруження і небезпеку вибуху третьої світової війни напрямлено зокрема проти ЗСА — головного постачальника збіжжя і технології для ССРСР. Самозрозуміло є те, що завдяки цій технології посилюється советський військовий потенціал, однак у згаданій публікації немає про те ні одної стрічки. Зміст публікації — це саме і є продовжування холодної війни проти Заходу, бо в стратегії »співіснування« головну увагу советська пропаганда присвятила таким факторам: а) застрашування, б) мобілізації різних елементів, які є проти будь-яких зброєнь НАТО. Варшавський договір, згідно з »запевненнями« згаданої публікації — це »оборонний союз світової соціалістичної системи перед загрозою від НАТО«.

Все, що тільки на Заході об'єднується для власної оборони, в інтерпретації марксизму-ленінізму є »поворотом до холодної війни і агресії«. А щоб не допустити до повного об'єднання оборонних сил Заходу, Москва подбала заздалегідь про т. зв. »миролюбні сили« в країнах посиленого зброєння і готування війни, тобто в країнах, що є членами НАТО на чолі із ЗСА. Це також один з елементів генеральної стратегії ССРСР. У публікації »Стратегія імперіалізму . . .«, на стор. 409-429 дуже багато уваги присвячено тим »миролюбним силам«, яких »активність у капіталістичних країнах є одним із важких факторів«, діючих у користь стратегії ССРСР. В авангарді тих миролюбних сил стоїть комуністична партія ССРСР, згл. її секції, існуючі в усіх некомуністичних країнах світу. Ці, жеровані Москвою організації об'єднано виступають одним фактором і проводять цілеспрямовану послідовну боротьбу проти, мовляв, »агресивної політики імперіалізму«. Кінцевий акт угод із 1975 р. 35 держав у Гельсінках не припинив активності тих »миролюбних« організацій. Вони і далі існують та продовжують свою розкладову діяльність на Заході. До таких масових рухів, діючих у користь стратегії ССРСР належать: 1. Всесвітня рада миру, яку творять національні організації прихильників миру. 2. Всесвітня федерація профсоюзів. 3. Міжнародна демократична федерація жінок, 4. Всесвітня федерація демократичної молоді, 5. Міжнародна конференція за роззброєння

щодо кількості дивізій	— 1:2
” війська	— 2:3
” панцерів	— 1:3
” такт. летунства	— 1:3

Всі в користь Варшавського пакту. ССРСР на протязі від 1969 р., тобто за короткий час детанту досягнув перевагу над потенціалом НАТО. Від 1977 р. виринула проблема оборони Зах. Європи перед советськими ракетами середнього засягу, тобто тактичними СС-20 із засягом до 5.000 км. Ті ракети в кількості коло 150-160 скеровані проти вільних країн Європи. Кожна з цих ракет є озброєна нуклеарними розривними голівками, отже за одним випуском 160 СС-20 ракет ССРСР має можливість знищити аж 480 цілей у Зах. Європі. Тому-то для протидії, ЗСА в порозумінні зі союзниками НАТО рішилися розльокувати в Зах. Європі приблизно таку ж саму кількість тактичних нуклеарних ракет, щоб зрівноважити нищівну силу ракет СС-20. Розміщення таких ракет, союзники НАТО заплянували щойно в 1983 році. Тимчасом Москва, щоб перешкодити здійсненню такого пляну, рішилася застосувати вже попередньо випробувані дипломатичні заходи на Заході. І так під час XXVI з'їзду КПСС, Брежнев у своїй звітній доповіді запропонував НАТО заморозити теперішній стан воєнних потенціалів в Європі. Отже, Брежнев хотів би зберегти на позиціях проти Зах. Європи 16 ракет СС-20, а також цілий конвенційний воєнний потенціал. ЗСА пропозицію Брежнева змісця відкинули, а також, на велике здивування багатьох противників т. зв. «східної політики» теперішнього уряду Фед. Німеччини, той уряд також рішуче відкинув сов. пропозицію. Напевно, на тому заторкнена проблема ще не закінчена, бо Москва вивчивши саморозкладаючий капіталістичний Захід, напевно буде продовжувати свої затії, щоб утримати мілітарну перевагу над НАТО. З європейських політиків, одинока п-ні Тачер, голова уряду Великої Британії є дійсно відданим союзником ЗСА. Інші, як Німеччина і Франція, як дотепер, будуть спекулювати, щоб не наражуватися Москві. А втім, ціла дотеперішня т. зв. «східня політика» Німеччини була багата на різні вихилася в сторону ССРСР, зі шкодою для НАТО. Після окупації Афганістану, політика Німеччини і Франції, супроти ССРСР стала дещо повздержлива.

Вже було багато компромісів на різні пропозиції ССРСР, які фактично нічого корисного для Німеччини не дали. Брежнев у своїй промові висказав декілька пропозицій у сторону ЗСА; дехто з американців тими пропозиціями вже цікавиться. У зв'язку з тим, п-ні Тачер перестерігала през. Регана перед непродуманими поквапними рішеннями. Йдеться передусім про протиставну й цілеспрямовану стратегічну концепцію ЗСА, яка охоплювала б не тільки оборону від російського комунізму, але також і визволення усіх народів, поневолених колоніальною системою сучасної російської імперії. Чи новий президент і його уряд рішаться на таку стратегічну концепцію, сьогодні ще неможливо відгадати. Коли б так сталося, ЗСА стали б тоді дійсним союзником усіх поневолених народів у ССРСР, і це було б гарантією реальної стратегії у боротьбі з російським комунізмом та всіма його елементами: ідеологією, мілітаризмом, психологічно-пропагандивною демагогією, і т. д.

У цій статті заторкнено багато проблем, які в основному вможливили Сов. Союзові стати світовою мілітарною потугою. Звернемо також увагу на цілеспрямовану стратегічну концепцію у гльобальних масштабах ССРСР. Вказано на брак подібної до стратегії ССРСР *гльобальної концепції ЗСА*. Оборонний характер усіх доктрин ЗСА з достосуванням до них змінних стратегій не загамував експансії російського імперіялізму. Підкреслюємо російського імперіялізму, бо тільки він стремить до того, щоб усі народи світу об'єднати в рамках тільки і виключно в його тоталітарній системі, нехтуючи, а також загрожуючи і таким комуністичним країнам як Китаєві, Югославії, Румунії, Альбанії і т. д. Російська тоталітарно-партократична система *не визнає ніяких національних самобутніх інтересів інших народів*. Для неї передове значення має міжнародній пролетаріят — головний революційний авангард під проводом комуністичної партії. Крім цього пролетаріяту, російський комунізм завдячує своє існування кадрам лівих інтелектуалів, які на протязі багатьох десятиліть пропагували ленінізм, сталінізм та взагалі ідеї російського большевізму.

Боротьба за права людини в ССРСР — це вже новий авангард, який підважує в основах цілу тоталітарну советську систему,

4. Повне недовір'я до ЦК КПСС, зокрема до його політики.

5. Повільне дозрівання і закріплення серед громадськості ідеологій, протиставних комунізмові.

6. Щораз більше неутралізування страху серед населення. А треба ще мати на увазі, що вкортці в СРСР мусить здійснитися зміна керівництва партією і державою і до влади прийде молоде покоління, яке не пережило сталінського терору; воно вже є під впливом ідей Заходу. Консервативне державне і партійне керівництво в застарілому віці недовірливо ставиться до своїх наслідників, тому також і цей фактор для сов. системи є загрозливий. Советська публіцистика постійно публікує статті на тему ідеологічного формування молоді в дусі марксизму-ленінізму, що є показником незацікавленості молодого покоління таким формуванням. Молодь у СРСР вимагає від батьків правди про великий сталінський терор, вона цікавиться різними виданнями самвидаву, вона зацікавлена різними галузями західної літератури, культури і соціальними проблемами. Все це є передвісником нового періоду в існуванні СРСР, від якого не оборонить консервативну, шовіністично-про-

сійсько наставлену тоталітарну систему ніякий мілітаризм, ніякий термоядерний стратегічний і евростратегічний потенціал цієї імперії.

Пояснення скорочень

- ABM — Anti-Ballistic Missiles (протиракетні).
ASBM — Air-Surface Ballistic Missiles (стратегічні ракети далекого засягу).
CM — Cruise Missiles (кружляючі ракети).
ICBM — Inter-Continental Ballistic Missiles (міжконтинентально-балістичні ракети).
IRBM — Intermediate-Range Ballistic Missiles (ракети середнього засягу — евростратегічні).
MBFR — Mutual Balanced Forces Reduction (обостороннє зрівноваження — редукція сил (континентальних)).
MIRV — Multiple Independently targetable re-entry Vehicles (ракети з більшою кількістю розривних голівок).
MRBM — Medium-Range Ballistic Missiles (ракети середнього засягу — тактичні).
SALT — Strategic Arms Limitation Talks (обосторонні договори для обмеження стратегічного зброєння).
SMBM — Sea Launched Ballistic Missiles (морські балістичні ракети).

Тарас ШЕВЧЕНКО

ІВАН ПІДКОВА

(Уривок)

Було колись в Україні —
Ревіли гармати:
Було колись — запорожці
Вміли панувати.
Панували, добували
І славу і волю —
Минулося: осталися
Могили по полю.
Високі ті могили,
Де лягло спочити
Козацьке біле тіло,
В китайку повите:
Високі ті могили. —
Чорніють, як гори.

Та про волю нишком в полі
З вітрами говорять:
Свідок слави, дідівщини
З вітром розмовляє,
А внук кошу несе в росу,
За ними співає.
Було колись в Україні —
Лихо танцювало.
Журба в шинку мед, горілку
Поставцем кружляла,
Було добре колись жити
На тій Україні . . .
А згадаймо, може серце
Хоть трошки спочине.

До історії українського військового судівництва

Революція 1917 року застала мене в Чернівцях на Буковині.

Військовий корпусний суд, до якого я належав як військовий слідчий до важливіших господарчих справ при штабі 8 російської армії, складався переважно з москалів. Крім мене, українцями визнавали себе голова суду генерал-майор О. А. Гречка що його розстріляли большевики в Києві в 1919 році, секретар Ігнатович та кандидат на військово-судову посаду П. Котляревський.

Відносини між українцями та московською частиною суду відразу ж загострилися. Ми хотіли негайного створення окремої української армії й окремих українських військових судів; вони ж держалися концепції єдиної неділимості.

Серед частин і військових інституцій, що стояли в Чернівцях, утворилися окремі українські гуртки. Щоб об'єднати ці гуртки для спільної української акції на терені 8 армії, лікар одного з військових шпиталів п. Савчуків (помер на еміграції) подав думку про організацію військового клубу імені гетьмана Павла Полуботка і скликав організаційні збори, які й відбулися в німецькому домі.

Збори були дуже численні, театральна зала була повна. Ніхто не сподівався, що при штабі 8 армії так багато українців. Переважали підстаршини та старшини нижчих ранг; але був один генерал, а саме О. А. Гречка; були багато осіб цивільних.

Обрали організаційну комісію з 12 членів і розпочалася праця, що мала охопити цілу армію.

До складу комісії було обрано й мене, але на жаль я зміг бути тільки на двох чи трьох засіданнях, що відбувалися в українському домі. Вище командування призначило мене військовим слідчим до особливо складних господарчих справ Київської військової округи і мусів негайно виїхати до Києва.

В дуже короткому часі після мене генерал Гречка був призначений головою Омського військово-окружного суду.

Трудно сказати, чи це випадково та ксталося, чи до того приклали свою руку москалі, хоч перенесення ці для мене і для генерала Гречки були службовим підвищенням.

Як потім розвивалася українізація війська в Чернівцях, я вже не знаю.

До Києва прибув я в квітні 1917 року і мав прийняти справи від полковника Чеховича (помер на еміграції), теж українця; його призначено головою якогось корпусного суду на фронті.

Головою Київського військово-окружного суду був тоді генерал-лейтенант Острасаблін, москаль, монархіст, людина стара і нездатна до жодної акції. В скорому часі його звільнили і призначили генерал-майора Чивадзе, грузина, ще молодого, переконань єдино-неділимських.

На 35 осіб складу суду українців були 5-6, а в тому числі кандидат Микола Міхновський (відомий адвокат та український діяч, член Української Центральної Ради) і Васильківський (небож відомого артиста-малюра Васильківського); признався до українства ще підпрокурор полковник Ясногурський.

Про українізацію суду не могло бути й мови.

Судових засідань не було, а кожен щодня приходив до суду по новини; там велися гарячі дискусії з приводу діяльності Центральної Ради, до якої всі москалі ставилися дуже вороже. Головною темою дискусії було: хто це є українці, чи це окремих народ, чи тільки південна частина «єдинаво рускаво народа». На цю саму тему дискутували й на вулиці біля будинку, що його зайняла Центральна Рада, гуртки різних людей. Часами дискусії ці збирали такий натовп, що трудно було протиснутися на хіднику.

Щоб увійти в ближчий контакт з українськими колами, записався я в члени українського правничого товариства, що постало в Києві після революції й брало активну участь в українському русі.

На начальника Головного Управління запропоновано В. А. Буйницького, на його помічника Ясногурського, на начальника загальної управи Кульчицького, прокурорської — мене, й законодавчої — Коленка.

Рівночасно ухвалили утворити ліквідаційну комісію при Головному Управлінні для ліквідації старих військових судів на території України. Головою намічено Чивадзе.



ЮРІЙ КИРКИЧЕНКО, голова штабового суду 12 піх. дивізії царської армії, старший військовий прокурор Головного Військового Управління, директор адмін. департаменту міністерства внутрішніх справ української держави.

В загальних рисах накреслено й організацію судівництва. Для справ меншої ваги при кожній дивізії утворювалося штабові суди, яким підлягали усі козаки й молодші старшини.

Для злочинів важких мали бути вищі суди — один у Києві, а другий в Катерино-

славі. Цим судам підлягали всі козаки й старшини за великі злочини, а теж старшини штаб-офіцерських і генеральних ранг.

Інстанцією касаційною мав бути військовий генеральний суд.

Коли дійшло до кандидатів на керівні становища в судівництві, то виявився великий брак військових правників українців, — просто не було ким обсаджувати ці пости. Було ухвалено на перші часи використати найздібніших і чесних москалів.

Тут треба зазначити, що вибір деяких кандидатів був дуже добрий, наприклад, полковник Царьків, Оксанів та інші. Натомість деякі з українців були так змосковлені, що при першій нагоді перейшли до добровольчої армії й рішуче переслідували українців у часі Гетьманату, як, напр., полковник Коленко, начальник законодавчої управи.

З уваги на брак військових правників українців, ми звернулися до правничого товариства, щоб воно рекомендувало нам цивільних правників, але певних зі сторони національної.

Тимчасову організацію військового судівництва та виставлених нарадою осіб затвердив військовий міністр, про що й оголошено у Вістнику Ради Народніх Міністрів Української Народньої Республіки від 8 березня 1918 року.

З того часу розпочалася енергійна праця нової чисто української установи над організацією українського військового судівництва.

Прокурорська управа, яку я очолював, з титулом старшого військового прокурора, складалася з двох відділів: прокурорського, до якого належали всі справи прокурорського догляду й касаційного, до якого належали справи касаційні, що мали впливати до військового генерального суду.

Моїми помічниками були: по прокурорському догляду полковник Царьків, москаль з походження, і по касаційному відділу полковник Тихомирів, який в тому часі перейшов на прокурора генерального суду, а на його місце я запросив цивільного правника Гліба Лазаревського, якого я знав ще з часів моєї служби в Чернігівському окружному суді.

При прокурорській управі засновано запас правників з розформованих судів та з правників, що їх прислало правниче товариство.

маслом в українській армії й ждали тільки нагоди, щоб їй пошкодити. Це була помилка Буйницького, від якого залежали всі призначення й він перший заплатив за цю помилку усуненням зі свого високого становища.

За часів Центральної Ради генерали мовчали, робили, що від них вимагалось, та старалися українізуватися, тобто жакливо калічили українську і російську мову.

Але як тільки німці розігнали Центральну Раду й постала Гетьманська Держава, генерали заворушилися і подали до гетьмана меморандум у справі військового судівництва. В цьому меморандумі не щадили «прапорщиків», що «савершенна чужди делу ваенна-судебних учрежденій, вся їх цєнность заключаєтся в умєнні гаваріть по маларассійскі, а все їх стремленія — дастігнуть заманчіваго тїтула «атамана».

Це був ганебний і брехливий документ. Не кажучи вже про те, що серед українських військових правників були особи різних військових ранг, ті «прапорщики» переважно були старі досвідчені правники, що їх покликано до війська в часі мобілізації, а у війську впродовж війни займали навіть перед революцією досить високі становища, за які боролися з ними кадрові військовики.

Почалась своєрідна чистка. В першу чергу був звільнений Буйницький, потім Ясногурський, Чехович та інші. Хоч були вони полковниками ще за часів царських, але українці й... тому небажані.

Замість Буйницького начальником Головного Військово-Судового Управління призначено генерал-майора Чивадзе, колишнього голову Київського Воєнно-Окружного Суду. Він потягнув до себе цілу низку російських генералів: Ігнатовича, Бривкіна, Балясного та інших, яких прізвищ уже не пригадую. Деякі з них були з походження українцями, але так зрусифіковані, що були гірші за москалів.

Для Буйницького були влаштовано врочисті проводи. Зібралися біля сотні його колишніх співробітників. Були й деякі з генералів, був і Чивадзе. Були кілька промов, в

яких вихваляли Буйницького. Говорив сам Чивадзе, який зазначив, що єдиним недоліком Буйницького була «молодість», себто брак досвіду й розуміння справи. Говорили в російській мові. Як найстарший зі співробітників Буйницького, забрав слово і я. Я підкреслив, що ми «прапорщики» прийшли сюди не тому, що нас захоплює титул «атамана», а тому, що Україна є наша Батьківщина; що полита вона кров'ю та засіяна кістками наших дідів і прадідів, що поклали життя своє в боротьбі за її незалежність; що ми прийшли, щоб продовжувати ту боротьбу; щоб вибороти своєму народові належні йому права, створити самостійну Україну, а як треба буде, то й віддати свою кров і своє життя. Не прийшли ми по «чини та ордена», а прийшли працювати, будувати на власній землі власну державу. Не подобалася моя промова генералам, а один з полковників зі здивованням сказав, що він перший раз чує українську мову, і до цієї пори не знав, що вона така сильна, гнучка та що нею можна висловити найглибші почуття.

Після проводів Буйницького було видно, що я довго не вдержуся в Прокурорській Управі. Не привик я щоб мене викидали й тому сам просив, щоб мене звільнили і призначили головою штабового суду 12 дивізії в Лубнях.

Тягнуло мене до Лубень, бо перед війною я там був за товариша прокурора окружного суду і на час війни залишив там умебльоване своє помешкання. Крім того почував я себе ще не зовсім здоровим, а знав, що полтавське повітря мені допоможе. І не помилився.

Переїхав я до Лубень у кінці серпня 1918 року. Поїздки в гори та ліси Мгарського монастиря, прогульки пішки до Петровського парку та на замковище Яреми Вишневецького дуже швидко вернули мені сили й здоров'я.

Штабовий суд був цілком зорганізований, але ще не відбулося ніодного засідання, бо мій попередник, якийсь генерал, не знав української мови, а боявся проводити розправи російською мовою.

(Далі буде)

го полка майора Паніра. В останнє гляджу крізь вікно на розкішну долину з селом ліворуч і лісом, що пнеться на гору по тому боці долини. Отам хати, до яких мені і треба йти. Швидкою ходою залишаємо місто й сходимо крутою дорогою в долину. Тут гуде, як у велетенській кузні.

— Зовсім, як на вправах, — звертаюсь до своїх радистів.

У куряві минає нас польова автомашина й ми сходимо з дороги, бо вузько. Запримічую рів і далі вже маршуємо вперед ровом. Нараз ліворуч від нас — вибух і височезний стовп землі й диму бризкає вгору.

— Гарні то вправи, — обзивається хтось позаду.

Що ближче до передової, то все більш таких несподіванок.

Врешті доходимо до групи хат. Тут неабиякий рух: рядовики, підстаршини, вермахтівці. Дехто поранений. Протовплююсь до хати і зголошуюсь у командира. Він коротко глядить на мене й каже мені чекати. Чекаємо. Моя група під стіною, подалі від вікна, бо ану ж якась «біда» розірветься недалеко від нього; хто ж його знає? Ніхто нічого не говорить.

Пождавши, врешті заглядаю в другу кімнату. Тут всі пакуються: телефони, скрині, писальні машинки — все це кудись виносять. Помалу хата порожніє і мені приходить думка, що, мабуть, переносять кудись штаб полка. Враз пронизливий безперервний гук проймає повітря. Якийсь німець надворі кричить, що «катюші» стріляють і большевики наступають.

— Ну, гарна перспектива, — думаю. Виходжу на подвір'я. Тут метушня. Все спаковане, від'їжджають, там ведуть вермахтівці коні, тут лежать у крові поранені й очікують транспорту. Звідусіль лунають накази. На мене не звертає ніхто навіть найменшої уваги.

Виходжу на дорогу і тут бачу командира. Кільканадцять кроків від нього оподалік його заведена автомашина. Із лісу виходить наша піхота й займає становища при дорозі таки в ровах. Підходжу до командира, що особисто керує цією провізоричною лінією, рахуючись із можливим наступом большевиків. Питаю його, чи має для мене накази.

Так, вони є. Вказує рукою на край лісу. Там ворог. Обстріляти його. Ми опускаємо долину. Стримувати можливий наступ боль-

шевиків, аж доки не опустимо долини, а тоді відступити з рештою піхоти, — при чому він вказує на вояків, що в рові біля нас.

Швидко рішаюсь. Становище — останні забудовання на скраю села в сторону лісу, яких 80 метрів перед нами. Цю віддадь проходимо швидким маршем, не звертаючи уваги на розриви гранатометних стрілен, що ними большевики безугаву обкладають долину.

Добиваємось до забудовань. Ми вже в хаті. Вона порожня, ні живої душі. Наказую розбудувати радіоапарат і нав'язати сполуку з вогневим становищем. Команда до вогню вже готова, мапа докладна. Моє становище приблизно на лінії гармата-ціль, а це добре при поправках вогню. Але звідки тут обсервувати? Виходжу перед хату. Переді мною у віддалі яких 150 метрів ліс, що покриває узгір'я. Край лісу — ціль.

Сполука нав'язана і команду для другої гармати вже передано. За хвилину мені зголошують, що «друга вистрілила». Виходжу перед хату, обсервую голим оком — невидно нічого. Чи серед того реву можна зрештою почути розрив мого стрільна, або ж побачити його в густому лісі? Воно напевно впало десь на ліво, за горою, бо ж усі інші я повинен би бачити. Друга стріляє знову.

Ага! Тепер його бачу! Бачу білявий облак диму над вершками дерев високо на узгір'ї. Це задалеко.

В тому моменті хтось пробігає недалеко від мене і затримується на хвилину. Пізнаю хор. С. із піхоти.

— Ти що тут робиш? — питає він.

— Як то що? Стріляю!

— Ти ліпше втікай звідси в підскоках. За п'ять хвилин я відступаю звідси, а там — показує в сторону лісу — большевики!

— Я зараз за тобою! — гукаю йому вслід.

Але як тут відступати? Я ж ще не скінчив стріляти. Наступною командою стягаю вогонь «приписово» на 400 метрів ближче. Наступна команда — шість груп цілою батереєю і передати, що сполуку перериваємо й відступаємо за піхотою.

Наказ передано. Спакувати радіоапарат!

Та цього не треба було й повторювати двічі. Останній мій погляд на край лісу: стрільна важкої батареї переорюють ціль. Дрижить земля, розриви бризкають стовпами землі високо понад вершки дерев. Завдання виконане.

Мій спомин про бій на горі Ключ у Карпатах

Я була ще малою, може 5-6-річною дитиною, коли бачила, як Українські Січові Стрільці йшли в перший бій з російськими військами, і то саме на гору Ключ. Гора ця висока на 927 метрів, лежить три кілометри на південь від села Труханова.

У тому часі мій батько був управителем великих державних лісів у Камінці біля Скольного, а кіш стрілецький стаціонував на залізничній зупинці в Дубині, звідкіль го-рами вів шлях у сторону Болехова.

незвичайне. Мій батько оповідав, що тоді була між вояками теж сл. пам. Олена Степанівна Дашкевич у вояцькій уніформі, бо він питався, хто це такий молоденький вояк, а йому пояснили, що це дівчина-доброволець. Уранці почалась велика метушня в нашій хаті. Мати й батько з журбою і жалем частували вояків чим могли, а потім почали їх прощати.

Пам'ятаю добре і наче сьогодні бачу, як почали надходити більше Українських Сі-



Ukrainische Schützen

Українські Стрільці

Acht Schützen vollenden das Denkmal in den Karpaten
Вісім у с. стрільців котрі перші будували пам'ятник на горі „Ключ“

Репродукція поштових карток (1 і 2) виданих у Коломиї в часі першої світової війни.

Добре пам'ятаю, як у нашій хаті, далеко від села Камінки і Дубини, було повно молодих вояків, а моя мати і батько гостили їх чим могли, бо вони вранці мали йти в бій на гору Ключ. Я тоді не знала, що це мало означати, але відчувала щось дуже важне й

чових Стрільців, які стаціонували на Дубині. Сформувалась колона — не знаю вже як велика, мені видавалося тоді довжелезна, може 400 до 500 вояків, а може й більше. Моя мати веліла мені й сестрі зривати квіти й кидати їм під ноги на щасливий бій, що ми

В. КУЛЬЧИЦЬКИЙ

Канцелярський курінь в Україні

У часі визвольної війни 1648-1654 років в Україні був створений апарат управління, що складався з багатьох центральних і місцевих установ. Для його нормального функціонування потрібно було чимало кваліфікованих фахівців різного профілю: військових начальників, адміністраторів, юристів, фінансистів, економістів, канцелярських фахівців, знавців чужих мов.

Проте питання підготовки спеціалістів для адміністративно-судових і фінансових установ України у XVII-XVIII століттях через відсутність джерел залишається маловідоме. На жаль, ні словом не згадується про це в «Українській Радянській Енциклопедії» та «Радянській Енциклопедії Історії України»; випало це питання і з ґрунтовної монографії професора В. Дядиченка, присвяченої дослідженню суспільно-політичного ладу Лівобережної України. До деякої міри заповнює існуючу прогалину в історичній літературі невелика за обсягом, але цікава за змістом стаття В. Кука. Вона є, здається, фактично єдиною спеціальною публікацією з названої проблеми.

На початку існування гетьманської держави в управлінському апараті працювали люди, які набули спеціальної освіти і практики у козацькому війську або в польських державних установах. Так, наприклад, І. Виговський закінчив Київську колегію (створена 1632 року внаслідок об'єднання школи Києво-Печерської лаври з Київською братською школою) і добре знав латинську мову. В 1629-1636 роках він був луцьким підстаростою, на початку визвольної війни перебував на службі у польсько-шляхетському війську, а під Жовтими Водами попав у полон до татар. Викуплений Б. Хмельницьким з полону, Виговський увійшов у довір'я гетьмана і зайняв посаду генерального військового писаря.

З другої половини XVII століття кадри управлінського апарату готувалися власними силами. Цьому сприяли братські школи і Київська колегія (в 1701 році дістала титул і права академії і почала називатися Київською академією), з вихованців якої вийшли багато науковців, літераторів, мистців, композиторів, а також чимало видатних культурних і політичних діячів, що зайняли згодом керівні посади в адміністративно-судовому апараті України. Щоправда, ці навчальні заклади давали своїм вихованцям лише солідну на той час загальну освіту. Але на їхній базі легко було спеціалізуватися у будь-якому напрямку.

Спеціальна освіта і потрібні навички набувалися переважно практикою. Велику роль в підготові кадрів для адміністративно-судових установ відіграли канцелярії гетьманських центральних і місцевих органів управління. Особливо багато в цьому відношенні зробила Генеральна військова канцелярія, через яку гетьман здійснював свою владу. В ній зосереджувалось військове, адміністративне, судове, фінансове управління, вирішувались спори про належність до козацтва, складалась гетьманські універсали, розглядались повідомлення полкової та сотенної старшини, справи міст тощо.

Керував канцелярією генеральний писар (чужинці називали його канцлером), до сфери діяльності якого належали діловодство і зовнішні зв'язки. Його безпосереднім обов'язком було дипломатичне листування, відправка і прийом чужоземних послів, зберігання військової печатки та інше. Не випадково на цю посаду призначувалися особи, які відігравали важливу роль у політичному житті України. Першим заступником генерального писаря був ресент військової канцелярії. Штат канцелярії складав-

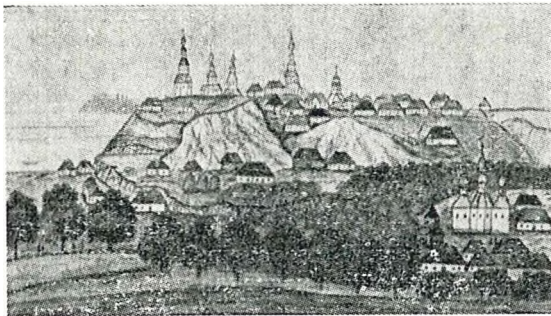
ми службовцями. З їх середовища вийшли також чимало істориків, мемуаристів, письменників, твори яких є важливим джерелом для вивчення минулого українського народу. Серед них С. Зорка, канцелярист часів Б. Хмельницького, який вів до смерті геть-

мана діяріуш (щоденник) і виголосив промову на його похороні; невідомий канцелярист-літописець, який увійшов в історію під ім'ям Самовидця; козацькі літописці С. Величко і Г. Грабянка; мемуарист М. Ханенко та інші.

ТРИПІЛЬСЬКА ФОРТЕЦЯ

Вигідне положення Трипілля на високому правому березі Дніпра, близькість гирл річок Стугни, Красної та Бобриці, які линуть через багатий і мальовничий край, було причиною ранньої появи цього поселення, зростання його ролі в історії стародавньої Русі.

Місце тут для побудови укріплення дуже видатне. Гору, яка високо підносилась над самим Дніпром, з трьох боків оточувала вода. Вона захищала від ворогів і нібито самою природою була призначена для зведення на ній могутньої фортеці.



Вид Трипілля з поч. ХХ стол.

На заході височить конусоподібний горб, відомий під назвою «Дівич гора». На півдні над дніпровською долиною навис вузький і високий кряж на півночі і сході біля самого урвища його захищали дніпровські води; це

давало змогу в разі нападу ворогів безпечно відійти на лівий берег Дніпра. Ось чому з давніх часів Трипілля відіграло ролю етапного пункту, стало місцем стоянок торгових караванів і військових суден. Біля Трипілля була зручна переправа через Дніпро. І нарешті близькість до Києва зумовлювала його важливу військово-стратегічну ролю. Звідси ратники прикривали Київ від нападу степових племен з півдня.

Хто й коли заснував Трипілля? Таких даних поки що ми не маємо, але, аналізуючи стародавні літописні джерела, можна сказати, що укріплений пункт тут уже був у Х столітті. Так, у літопису сказано, що в 988 році «Рече Владимир: »Се не добро, еже мало городов около Киева. Нача ставити города по Десне, и по Востри, и по Трубежеви, и по Суле, и по Стугне«. Володимир Святославич набрав кращих воїнів: »От Словень, и от Кривичь, и от Чуди, и от Вятичь« і послав їх у південні укріплення для оборони від навали печенігів. Оскільки Трипілля замикало біля Дніпра стугнянську лінію оборони, побудовану в 988 році, то можна сказати, що за Володимира тут уже було укріплення.

Саме назва «Трипілля» згадується в стародавньому літопису лише в ХІ столітті. «В літо 1032 року великий князь Ярослав почав города ставити: Корсунь, Триполь».

Докладніші відомості про Трипілля з'являються з кінця ХІ століття, а саме з 1093 року.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ!

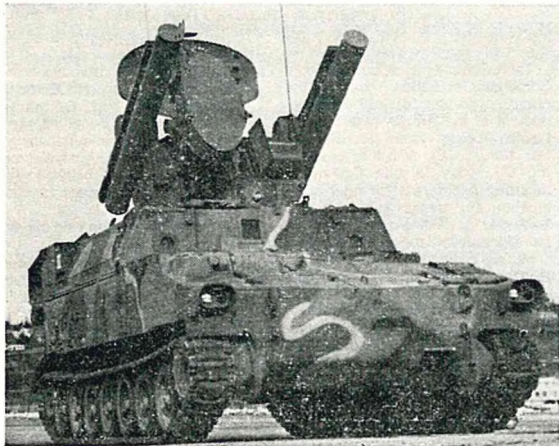
КОЛЬПОРТУЙТЕ!

ПОШИРЮЙТЕ!

І ЧИТАЙТЕ »СУРМАЧ«!

РОЛЯНД — ПРОТИЛЕТУНСЬКІ РАКЕТИ

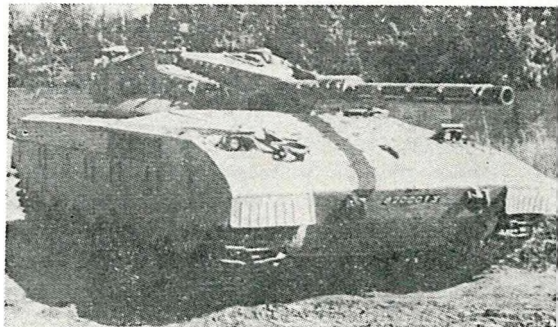
В Америці почалась продукція протилетунських ракет типу Ролянд, що їх споруджує для американської армії дві зброєневі



фабрики. Ці ракети будуть вистрілюватися зі спеціального панцерного воза, як це показано на світлині.

НОВА ПАНЦЕРНА БРОНЕМАШИНА В СССР

У зв'язку з інвазією в Афганістані сов. військові техніки почали випробовувати в Афганістані новий тип панцерної бронемашини, пристосованої до гірської їзди. Ця нова бронемашини не має гармати, але лише кулемети з обидвох сторін, має звичайні колеса й гусільниці, що вможливило їй їзду в гористому терені.



Ізраїльський новий танк.

ОГЛЯД ВІСЬКОВОЗНАВЧИХ ВИДАНЬ

Д-р Зиновій КНИШ

Цінний причинок до історії українських збройних сил

Ні сліду не лишилися з колишньої контроверсії довкола доцільності чи шкідливості творення дивізії «Галичина» під кінець другої світової війни. Сьогодні це належить до історії і нікого не хвилює, а дивізію розцінюють не по тому, хто й чому її творив, і хто до неї голосився, а по тому, що зробили — та ще й далі роблять — для української

справи колишні її вояки. Незаперечний це факт, що з дивізії вийшли багато чільних українських діячів у всіх ділянках життя суспільного, політичного й культурного — і займають вони в ньому визначні становища.

Усе таки написано про дивізію мало, пропорційно мало, в порівнянні до інших сторінок нашого минулого. В той час як в ін-

Переходячи українські військові формації 1939-1941 років, автор занадто зв'язує їх з військовою контррозвідкою, щобільше, твердить (стор. 7), що вона творила ті частини. Це невірно. Вона в тих справах була тільки першим контактом і початковим посередником між українською стороною та німецьким військовим командуванням. Також ініціатива виходила з української сторони. Це дуже важливе, по-перше, тому що відповідає правді, по-друге, з уваги на брехливу большевицьку пропаганду кожне необережне твердження може бути тільки водою на її млин.

На сторінці 8 сказано, що німецька команда наказала Військовим Відділам Націоналістів зайнятися та допомагати українським утікачам, але полк. Сушко, розчарований посталим положенням, поставився негативно до того наказу і ця справа лишилася нерозв'язаною.

Випадково трапилося так, що я був близько тієї справи і разом з покійним уже Богданом Кравцем, ми допомагали полк. Сушкові. Німецька команда хотіла, щоб українці масово покидали рідні землі і щоб їх до

того не заохочувати, але й змушувати. Це мало б бути виявом ворожості населення до большевиків і симпатії та довір'я до німців. Можливо, що вже й тоді думалося про потребу робочої сили в останніх часах війни. Полк. Роман Сушко не діяв сам. Коло нього були політичні дорадники, а саме інж. Йосип Бойдуник, тоді Головний Контрольний (єдиної ще) ОУН і д-р Ярослав Барановський, секретар ПУН. Спільно вирішено, що це не в наших інтересах опорожнювати українські землі з населення і що не можемо та й не повинні ані силою, ані намовами його до того спонукувати. Емігрувати повинні б тільки ті, що для них була б загроза від большевиків, або хто хотів би виїздити добровільно. І це становище згадана трійця твердо відстоювала супроти німецької команди.

Що ж до допомоги, то полк. Сушко міг допомогти тільки тим, що дістав би від війська. А воно не давало нічого, бо й саме мало тільки те, що для нього потрібне. Хіба що доручало тимчасовій польській самоуправній адміністрації йти назустріч у таких справах.

Михайло ЛОЗА

ЗБІРНИК «РІМІНІ»

Збірник I.

Назву книжки видало Братство колишніх вояків Першої Української Дивізії Української Національної Армії в серії своїх видань: «Матеріяли до історії Дивізії». Рік видання 1979, місце видання Нью-Йорк. Щоб не повторяти довгу назву книжки, будемо її називати коротко: — Збірник Ріміні, або ще коротше «Збірник». Саме вже окреслення «Збірник» каже, що маємо до діла із збіркою працею багатьох авторів. Упорядником-редактором Збірника є Всеволод Богдан Будний. Крім статей, які з різних боків насвітлюють життя в таборі, є у Збірнику кілька віршів — створених у таборі самими ж таки полоненими. Зміст Збірника доповнений великою кількістю світлин — пов'язаних із життям полонених. Подібну роль відіграють карикатури робо-

ти мистця Ореста Слупчинського. Упорядник подбав і про відповідні мапи, які допомагають читачеві краще орієнтуватися в просторі. Карти опрацював Антін Тимкевич. Мистецьке оформлення Збірника «Ріміні» належить мистцеві Орестові Слупчинському. Збірник, разом з додатками, має 328 стор. Зовнішнім виглядом Збірник робить наскрізь позитивне враження. Поки перейдемо до змісту, зачитуємо кілька рядків із вступної статті «Від Видавництва». Там пишеться: «Найцінніший і найбільш тривалий пам'ятник, що його може залишити по собі одиниця, інституція чи нація — це друковане слово. Розуміючи це, Головна Управа Братства I Української Дивізії Української Національної Армії старається видавати друком праці про цю нашу військову форму і цим виконувати одне із своїх найважливіших статуткових завдань». При кінці

Українська Дивізія «Галичина»

Рецензія на книжку В. Вериги «Дорогами другої світової війни»

Українська Дивізія «Галичина» від часу свого постання, в часі свого існування і боїв, аж до сьогоднішнього дня є контроверсійною проблемою. Про різні сторінки цієї проблеми писали й старалися насвітлювати менше або більше докладно різні автори, українські й чужі, по цей і по той бік залізної заслони.

Всесторонньо старався опрацювати цю проблему також кол. дивізійник мгр Василь Верига, який написав книжку п. з. «Дорогами другої світової війни», Вид-во «Новий Шлях», Торонто 1980, стор. 259. Ця книжка вийшла як 21 число видання Канадського Наукового Товариства імені Шевченка.

Верига з'ясовує докладно постанову Дивізії, її участь у боях під Бродами та в інших бойових акціях, її згогдану участь у варшавському повстанні та її частинний перехід до УПА. Автор використовує крім українських авторів також широко твори різних чужинецьких авторів: польських, советських, німецьких і англійських, які займалися дивізією, щоб насвітлити її проблему з різних боків, цитуючи різних авторів, як це водиться й повинно бути в наукових виданнях.

Але, на жаль, мусимо ствердити, що автор, використовуючи подані ним джерела, не завжди був строго науковий і, може в поспіху, або з незнання, допустився деяких помилок. Хочемо вказати на дві, які ми перевірили.

У своїй праці на стор. 151 мгр Верига пише: «Гітлер у своєму творі «Майн Кампф» виявив недвозначно свої пляни до слов'янського сходу взагалі та до України зокрема», але при тому конкретно не цитує ані одного місця з твору Гітлера. Я мав сумніви щодо твердження автора. Тому взяв знову до рук твір Адольфа Гітлера «Майн Кампф», 27 видання, виданий у Мюнхені 1933, в-во «Ферляг Франц Егер Нахфольгер», стор. 782. На стор. 742 Гітлер пише: «Ми керуємо наш зір на схід. Коли сьогодні говоримо про нову територію і землю, можемо в першій мірі думати тільки про Росію й її підлеглі окраїни держави (Ранд-

штатен)», а на стор. 757 пише він таке: «Ціллю нашої східньої політики повинно бути здобуття землі, потрібної для німецького народу». Такі були загальнікові пляни східньої політики Гітлера. В цілій його книжці ані разу нема слова «Україна» або «українці».

Хочу при тому додати, що я читав «Майн Кампф» уже 1942 р. у Львові й пригадую собі точно, що в ньому було багато від'ємного про росіян, а особливо дуже багато від'ємного про поляків, але там також не зустрічав я ані разу слово «Україна» або «українці». Тому вищеподане загальникове твердження Вериги, без конкретних цитат, не має наукової вартости.

Провірив я ще й інше місце з твору Вериги. Зацитую три речення за порядком на стор. 99: «Початково набір до Дивізії СС «Галичина» був на добровільній базі, але щоб прискіпити рішення кандидатів, застосовувано різного роду пресію, найчастіше економічну... В той спосіб організатори силою змобілізували 100 тисяч осіб. Тому що акція добровільного зголошування прогоріла, мельниківці взяли за більш драстичні методи».

Коли ми уважно читаємо цитовані три речення, то бачимо, що вони суперечать одні одним. У першому реченні є мова про добровільний набір до Дивізії, в другому про примусову мобілізацію 100 тисяч осіб, а в третьому знову про невдачу добровільного набору. Суперечність трьох цитованих речень зовсім зникає, коли візьмемо до рук польський оригінал. Верига покликається тут на спільний твір двох авторів: Antoni B. Szczesniak, Wieslaw Z. Szota: «Droga do nikąd, Działalność Organizacji ukraińskich nacjonalistów i jej likwidacja w Polsce», Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1970, стор. 123.

Коли порівняємо текст Вериги з польським оригіналом, стверджуємо різницю між текстом Вериги й польським оригіналом. У першому й третьому реченні пропустив Верига польські слова «в засадзе» (в основно-

ОбВУ, впорядковувати, класифікувати та редагувати. Це справжня Сізіфова праця, що її, мабуть, важко уявити звичайному читачеві, який читаючи альманах, можливо й не пригадується над тим, скільки то вкладено наполегливої, копіткої праці, щоб зібрати всі матеріяли, їх упорядкувати і приготувати до друку.

Наприклад, подані в альманаху статистичні дані про діяльність Головної Управи вказують, що вона відбула 32 пленарних засідань, та обговорила на тих засіданнях 359 різних питань і справ. Екзекутива відбула 10 засідань та обговорила 71 справу. Головна Управа одержала 3.904 листи, а вислала 27.539 листів, друків різних матеріялів. Видала 34 обіжники та 79 листів. Насвітлена теж статистична діяльність округ і їхніх голів. Подано кількість різних імпрез, доповідей, свят і ін., що їх відбули клітини ОбВУ в звітному часі. Відмічено всі важливі події, що відбувались у рамках культурно-освітньої діяльності в хронологічному порядку, прикрашуючи цей розділ багатьма знімками.

Дбайливо схоплена також видавнича діяльність ОбВУ. Крім різних підручних матеріялів для потреб клітин, тобто рефератів, збірників, доповідей та інших матеріялів, що їх ОбВУ видало 17 (разом 3.900 примірників), були видані дві книжки, а саме вибрані поезії Миколи Вереса — «В чужинних приплавах» та історична повість письменника побр. д-ра Святомира М. Фостуна п. н. «Плем'я непокірних». Одночасно Головна Управа продовжувала видавати військовознавчий журнал «Сурмач», і в розділі про видавничу діяльність подано, що продовж звітних років, у цьому військовознавчому журналі були поміщені 92 статті українських авторів, 29 статей чужих авторів, матеріялів з військовознавчого огляду 56, вістей з військової хроніки 235 і матеріялів з хроніки діяльності ОбВУ 162. Багато часу й уваги присвячено було підготові другого альманаху. Зовнішній діяльності присвячено в альманаху кільканадцять сторінок. Це докладний показник, якою широкогранною була ця діяльність. Вона проаналізована в альманаху теж хронологічно. Не сила тут її всю широко описати. З важливіших подій і фактів згадано, що ОбВУ є членом СКВУ, КОУГЦУ, належало до Світової Ради Українських Комбатантських Організацій, Європейської

Ради Свободи, а Головна Управа постійно втримувала зв'язок з різними українськими комбатантськими організаціями у вільному світі, як теж і з чужинецькими, брала активну участь у всяких конгресах, конференціях, з'їздах, улаштовувала групові поїздки на воєнні цвинтарі в Австрії, висилала потрібні привітання, меморандуми, звернення, включалася в різні акції в обороні прав України, українського народу чи українських політв'язнів у ССРСР.

У рамках загальної діяльності, Головна Управа влаштовувала щороку Побратимські Зустрічі та Воляцькі З'їзди, що відбувались восени. З доповідями до клітин ОбВУ їздили, крім членів Головної Управи та громадських і політичних діячів, теж запрошені гості, як наприклад, майор Юрій Тис-Крохмалюк, сотник УПА д-р Ю. Крук, а автор цих рядків відвідував клітини ОбВУ тричі в звітному часі. Видатною подією було спорудження і посвячення пам'ятника на воєнному цвинтарі в місцевості Травтмандорфі — Австрія, де похоронені поляглі вояки І УД УНА.

Головна Управа спершу мала намір видати альманах, що охоплював би всю діяльність від 1964 до 1978 років, одначе, в підготові матеріялів виявилось, що альманаху не вдасться видати друком у наміченому часі, тобто у 1978 р., а тоді рішено, щоб до альманаху включити теж діяльність ОбВУ в 1978-1980 роках. Це було дуже добре рішення, бо ж саме в тому звітному часі ОбВУ проробило особливо важливу працю, а саме, спорудило величавий пам'ятник у пошану поляглих воїнів і борців за волю України. Цей пам'ятник споруджений в сумівській оселі Тарасівці, а його посвячення відбулось у неділю, 5 серпня 1979 року. Щоб належно задокументувати це діло, в альманаху подано добре опрацьовану розповідь про всі заходи у зв'язку з підготовою тієї справи, її реалізацію, а теж і перебіг святкової врочистості — відкриття і посвячення пам'ятника... Водночас виготовлено й вмуровано пропам'ятну плиту в крипті храму св. Софії в Римі за дозволом і благословенням Патріярха Йосифа. Цю пропам'ятну плиту виготовлено у співдії з Братством кол. вояків І УД УНА й Братством «Броди-Лев», і її посвятив Блаженніший Патріярх Йосиф у четвер, 20 вересня 1979 року. Другу пропам'ятну плиту виготовило й вмуровало ОбВУ в па-

З ДІЯЛЬНОСТІ ОБВУ

З уваги на те, що в другому півріччі 1980 року, не було видано нашого військовоознавчого журналу «Сурмач», поміщуємо в цьому розділі (для документації) огляд важливи-

ших подій, а теж і різних імпрез у Відділах, подаючи такий огляд від часу Загальних Зборів ОБВУ, що відбулись у суботу, 28 червня 1980 року — Редакція.

XXIII ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ ОБВУ

У суботу, 28 червня 1980 року, відбулись у Манчестері, в залі місцевого Відділу СУБ XXIII з черги Загальні Збори Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії, з участю 53 делегатів, які мали 67 голосів і заступали 1620 активних членів. Треба відмітити, що не всі Відділи зокрема малі, не були заступлені на цих Загальних Зборах, що їх відкрив голова ОБВУ побр. пор. Богдан Микитин о год. 2.00 пополудні, проголосивши, що в залі є вимаганий статутуво кворум, а тому скликані збори є правосильними і відкриваючи їх попрохав присутнього всч. о. крил. Ярему Гаврилюка провести молитву.

Після молитви була обрана Президія Загальних Зборів у складі: голова — побр. Михайло Гринюк, заступник голови — побр. дир. Іван Равлюк, секретарі — побр. Павло Гошко і побр. Лев Коваль. До Почесної Президії Загальних Зборів були запрошені: всеч. о. крил. Ярема Гаврилюк, Почесний Голова ОБВУ хор. інж. Теодор І. Кудлик, одночасно як і голова Українського Крайового Патріархального Об'єднання Мирян ПУКЦ, дир. Іван Равлюк — ген. секретар Союзу Українців у Великій Британії, майор Іван Горобець — голова Союзу Гетьманців Державників у Вел. Британії, пор. Богдан Микитин — представник «Нової Фортуни», п. Михайло Захарчук — секретар Делегатури АБН, д-р Святомир М. Фостун — голова Товариства Українських Літераторів, дир. Іван Скальський — представник «Подолії», Спілку Української Молоді у Великій Британії репрезентував побр. Михайло Гринюк, а Товариство «Гуцульщина» його голова п. Потек.

Після покликання Почесної Президії учасники Загальних Зборів ушанували пам'ять померлих членів ОБВУ, що їх довгий

список зачитав голова Зборів. З черги були обрані такі ділові комісії Зборів: верифікаційно-номінаційна, що її очолив побр. Богдан Головатий, а членами були побр. Маркіян Шептицький і побр. Михайло Захарчук; фінансово-бюджетна: голова побр. Маріян Д. Гайва, дир. Іван Скальський і побр. Вол. Янківський та резолюційна: сотник Гвоздик — голова, а члени — пор. Микола Веремієнко і побр. Михайло Ткачук.

Вітали усно Загальні Збори: всеч. о. крил. Ярема Гаврилюк, хор. інж. Теодор І. Кудлик, як Почесний Голова ОБВУ і голова УКПО, а теж і від Товариства св. Софії, дир. Іван Равлюк вітав від СУБ і Президії КОУГЦУ, майор Іван Горобець від Управи Союзу Гетьманців Державників, д-р С. М. Фостун від Товариства Українських Літераторів і редакції «Української Думки», побр. Михайло Захарчук від Делегатури АБН і Комітету Оборони Українських Політичних В'язнів у ССРСР, дир. Іван Скальський від «Подолії», пор. Богдан Микитин від кооперативи «Нова Фортуна», п. Василь Потек від Товариства «Гуцульщина», побр. Михайло Гринюк від Спілки Української Молоді, п. Андрій Кіндрат від Управи Манчестерського Відділу СУБ, а побр. Олександр Марковський від Управи Манчестерського Відділу ОБВУ.

Письмові привіти зачитав голова Зборів. Вони наспіли від дост. Ярослава Стецька, голови Проводу ОУН, від голови уряду УНР д-р Теофіля Леонтія, Президії Світового Українського Визвольного Руху, Президії СКВУ, Головної Управи Братства кол. Вояків І УД УНА, всч. о. протопресвітера Сильвестра Богатирця капеляна ОБВУ, всч. о. прот. Афанасія Максимюка настоятеля Манчестерської парафії УАПЦ, всч. о. крил. Михайла Ратушинського, полк. Євгена Рена,

ги голова Зборів подякував господарям за гостинність, Управі Манчестерського Відділу ОбВУ за дбайливу підготову всього на місці до відбуття Загальних Зборів, подякував членам ділової Президії Зборів, комісіям за їхню працю та делегатам, закликаючи в своєму палкому слові всіх до дальшої праці.

За ділове і вмале проведення Загальних Зборів подякував толові й президії побр. Богдан Головатий.

О год. 7.00 увечері закінчено Загальні Збори проспіванням національного гимну. Після закінчення Зборів відбулося перше засідання Головної Управи ОбВУ, в часі якої призначено обов'язки членам Головної Управи та уконституовано Екзекутиву, а також обговорено й вирішено біжучі ділові справи.

Учасник Зборів

ПОСТАВ ВІДДІЛ ОБВУ В ЕСПАНІЇ

Від довшого часу велися підготовні заходи, щоб оформити Відділ ОбВУ в Еспанії. У тій країні проживають кільканадцять українських кол. вояків, старшин і підстаршин, котрі покінчили студії та здобувши наукові звання, працюють на державних відповідальних, навіть високих становищах, або мають власні підприємства. Ініціативу відносно оформлення Відділу ОбВУ в Еспанії треба завдячувати побр. пор. Ярославу Трісці з Мадриду, який разом із Головною Управою ОбВУ проводив усі потрібні заходи для реалізації тієї справи. Коли вже було потрібне число членів для створення Відділу, побр. пор. Ярослав Тріска разом із побр. хор. Нестором Романиком скликали зустріч українських кол. старшин і підстаршин на суботу, 19 липня 1980 року. Ця зустріч відбулась у гірській місцевості Бустанвехо, недалеко від Мадриду. Прибули на згадану зустріч побратими навіть з дуже далеких еспанських міст. Декотрі не бачилися зі собою вже багато років.

У рамках цієї товариської зустрічі відбулися основуючі Загальні Збори Відділу ОбВУ в Еспанії. Проводила Зборами президія: про. Теодор Барабаш — голова, а хор. Нестор Романик — секретар. До Почесної Президії були запрошені — побр. пор. Богдан Микитин голова ОбВУ й ген. секретар ОбВУ побр. д-р Святомир М. Фостун. Учасники Зборів заслухавши загальних інформацій про ОбВУ, про що доповідав ген. секретар ОбВУ, який теж і реферував статутіві питання, прийняли статут ОбВУ і схвалили одностороннє рішення про оформлення Відділу ОбВУ в Еспанії.

Управу цього Відділу, що його членами є самі професіоналісти з науковими званнями, Збори обрали в такому складі: голова — пор. Ярослав Тріска, секретар — хор. Нестор Романик, скарбник — проф. Всеволод Варжанський, а члени: д-р Михайло Гичка і Роман Левкович. Контрольна Комісія —

пор. Теодор Барабаш — голова, а Степан Гладун — член. Згідно прийнятого порядку основуючих Загальних Зборів Відділу, учасники прийняли загальний плян праці, що його з'ясував нововибраний голова Відділу пор. Ярослав Тріска, обрали почесним членом Відділу відомого українського політичного діяча в Еспанії п. Володимира Пастушка й схвалили резолюції.

Основуючі Загальні Збори Відділу ОбВУ закінчилися доволі пізно ввечері. Але ще дово, вночі лунав веселий спів вояцької братії, що зібравшись на веранді пригадувала собі вояцькі пісні. Дихав прохолоддю вітер, що набігав десь здалека видоліною поміж високими скелястими горами, над якими виснув зоряний килим. Усім було весело й були зворушливі моменти. Все таки — це небуденна подія. З'їхались у тому гірському сільці українські вояки. З далекої Англії, з різних міст Еспанії. Вже більш тридцяти років вони проживають поза межами рідної землі. Але всі вони живуть Україною, леліють її у своїх серцях і горді, що вони українці. «Я йду слідами наших козаків, що були в Сарагосі, — говорив гордо д-р Михайло Гичка, житель Сарагоси, — я їхній нащадок». Цікавою особою між присутніми був каталонець п. И. Компта, молодий комерційний директор. Він має жінку українку, вивчив українську мову, літературу, історію, і вважає себе більше українцем ніж еспанцем. Непогано ознайомлений з українською сучасною проблематикою. Поступив також до ОбВУ на правах члена-приятеля. Є ще інші молоді еспанці, старшини, котрі відбувши свою військову службу в еспанській армії виявляють бажання бути членами-приятелями ОбВУ. Можна сподіватися, що Відділ ОбВУ в Еспанії буде збільшуватися численно й стане доброю організованою громадою, і гордістю ОбВУ.

Учасник Зборів

На врочисту Побратимську Зустріч прибули гості зі сусідніх громад. Усні привіти висловили представники українського організованого життя в Ноттінггамі. Були також письмові привітання від побр. д-ра Святомира М. Фостуна, ген. секретаря ОБВУ та побр. інж. Петра Маслія з Сканторпу. Письмові привіти зачитав господар Побратимської Зустрічі.

В першій частині програми присутні мали приємність прослухати молодого співака, п. Богдана Лесюка, який проспівав у власному супроводі на гітарі п'ять пісень: «Там під лісом», «Вже вечір вечоріє», «Вечірній дзвін», «Ой, видно село», і «У трембітоньку заграю». Сумівське співоче тріо: Ірена Гуменюк, Віра Белецан і Леся Захарко проспівали одну пісню «Мені ворожка ворожила». Сумівський дует: Федір Курляк і Леся Захарко виконали три пісні: «Дивлюсь я на

небо», «Ой, на горі, два дуби» і «Стоїть дівча над бистрою водою».

На закінчення Побратимської Зустрічі голова Відділу ОБВУ побр. Д. Плешкан висловив щиру подяку всім виконавцям програми та всім присутнім, а особливо подякував паням — господиням Катерині Бих і Наталці Кривій за приготування прийняття та всім тим, хто допомагав у підготовці вдалої під кожним оглядом Зустрічі.

Після закінчення прийняття відбулася товариська танцювальна забава, до якої пригравала оркестра Осередку СУМ з Дарбі під керівництвом дружинника Осипа Купранця. У прийнятті їй в забаві взяли участь понад 280 учасників, у тому багато молоді. Побратимська Зустріч відбулася в дружній атмосфері і закінчилася о год. 12.00 ночі.

М. В. Гуменний

ЮВІЛЕЙНА ПОБРАТИМСЬКА ЗУСТРІЧ У НОТТІНГГАМІ

У неділю, 24 серпня 1980 р., Управа Відділу ОБВУ в Ноттінггамі відзначила гідно й достойно 30-річчя існування нашого Відділу, влаштувавши Побратимську Зустріч, з участю голови ОБВУ побр. поручника Богдана Микитина й почесних гостей та більше як 300 осіб з місцевої громади, а також гостей з Дарбі, Мансфілду, Лестеру, Донкастеру, Рочдейлю, а навіть гостей з далеких країн: Австралії, Америки, Канади й Німеччини, що приїхали на відпустки чи відвідини своїх родин.

На прикрашеній сцені красувався військовий прапор, а під ним напис — Вітаємо Учасників Побратимської Зустрічі!

Програма Побратимської Зустрічі складалася з двох частин — прийняття і танцювальної забави.

Свято відкрив о год. 4.30 пополудні побр. М. Гуменюк, культурно-освітній референт Відділу ОБВУ, вітаючи в імені Управи Відділу численно зібраних учасників і виголосив коротке слово, а потім просив побр. пор. Богдана Микитина голову ОБВУ до слова і тосту за український народ в Україні, на заслнні, в діяспорі, за Блаженнішого Патріярха Йосифа, Блаженнішого Митрополита Мстислава, Ієрархію і Духовенство Українських Церков і за все українське вояцтво, а всі присутні відспівали грімке многоліття.

Побратимською Зустрічю проводив побр. Дмитро Плешкан голова місцевого Відділу

ОБВУ. За головними столами засіли почесні гості включно з королевою краси Ноттінггамського Відділу ОБВУ.

В часі прийняття, що його приготували працюючі пані, членки Ноттінггамського Гуртка ОУЖ під керівництвом заст. голови п-ні Катерини Бих, молодий співак, п. Богдан Лесюк, проспівав у власному супроводі на гітарі декілька народніх жартівливих і повстанських пісень.

З нагоди Ювілейної Побратимської зустрічі промовляли — голова ОБВУ побр. Богдан Микитин, полк. Семен Севченко, побр. хор. Петро Кіщук, голова Товариства «Гуцульщина» побр. Василь Потек, голова місцевого Відділу СУБ побр. Василь Семак і побр. М. Музика з Рочдейлю.

За довголітню культурно-освітню і віддану громадську працю побр. Михайло Гуменюк був нагороджений медалею ОБВУ. Це була врочиста церемонія і зворушлива не тільки для того, що одержав медалю ОБВУ, але й для всіх присутніх — учасників Ювілейної Побратимської Зустрічі.

Під час розвагової частини — обступили почесний стіл біля три десятки колишніх вояків і разом з побр. пор. Б. Микитином проспівали декілька вояцьких пісень.

На закінчення Ювілейної Побратимської Зустрічі голова Відділу ОБВУ побр. Дмитро Плешкан висловив щиру подяку всім виконавцям програми та всім присутнім, а особ-

ливо подякував паням за приготування прийняття та всім тим, хто допомагав у підготові вдалої Зустрічі.

Після закінчення прийняття відбулася товариська танцювальна забава, до якої пригравали дві оркестри — Осередку СУМ з Дарбі під керівництвом п. Йосифа Купранця і гуцульське музичне тріо під керівництвом побр. Василя Потека, з вступним словом — поясненням про гуцулів по-українському а в англійській мовах.

Під час танцювальної забави диригент місцевого хору дружинників СУМ, п. Мирослав Бучок, проспівав у супроводі оркестри пісню «Червона рута» — покійного Володимира Івасюка — українського композитора...

В часі танцювальної забави був також розграш льотерії — були призначені чотири нагороди. Чотири щасливці — виграли корисні речі.

Побратимська Зустріч — забава відбулася в дуже милій і дружній атмосфері й час минув, навіть можна сказати заскоро. Ті, що прибули гарно забавилися, забули хоч на короткий час щоденні турботи. На прийнятті й на забаві було багато молоді. Збігав час, і після веселої забави, коли-то прозвучали останні музичні акорди закінчилось це гарне дружнє — ювілейне святкування о год. 12.00 ночі.

М. В. Гуменний

XXV КРАЙОВИЙ ВОЯЦЬКИЙ З'ЌЗД

У суботу, 11 жовтня ц. р., відбувся в Манчестері, в Бел В'ю, XXVI з черги Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ, що проходив під кличем: «З ворогом мусимо боротися на життя і смерть!» (слова Головного Командира УПА), і вшановував частиною своєї офіційно-мистецької програми 30-річчя героїської смерті генерал-хорунжого Романа Шукевича — Тараса Чупринки.

З'їзд відкрив о год. 4.15 пополудні голова Об'єднання бувших Вояків Українців у Великій Британії пор. Богдан Микитин, на тлі репрезентативного хору СУБ «Гомін». У своєму слові він привітав зокрема почесного гостя З'їзду полк. Євгена Рена із Зах. Німеччини, що його також усі присутні привітали бурхливими оплесками. Нав'язуючи до останніх слів голови ОбВУ про обов'язок зберігати і плекати все тривалу пам'ять про Головного Командира УПА, воїнів Української Повстанської Армії та всіх поляглих за волю України, хор «Гомін», починаючи офіційно-концертну частину З'їзду, проспівав «Марш поляглих», — слова І. Багряного, музика Гр. Китастого, а далі «Прометей» — муз. М. Лисенка та «За рідний край» — муз. М. Гайворонського, а між піснями п. А. Кривонос із чуттям продеклямував «Сонет Чупринці».

З черги побр. Володимир Нагайло, що сповняв обов'язок керівника офіційно-концертної частини, поінформував зібраних, що на прохання ГУ ОбВУ Блаженніший Патріярх Йосиф найменував капеляном ОбВУ всч. о. крил. Михайла Ратушинського, а почесним капеляном всч. о. крил. Ярему

Гаврилюка. Він і зачитав письмо Блаженнішого Патріярха в цій справі, що присутні привітали грімкими оплесками. Тому, що на залі був присутній всч. о. крил. Я. Гаврилюк, побр. В. Нагайло попросив його до привітального слова. Всч. о. крил. Я. Гаврилюк заявив, що найменування його почесним капеляном ОбВУ він вважає для себе великою честю, і буде гідно сповняти цей почесний обов'язок, та закликав членство ОбВУ далі працювати віддано для добра української національної справи й побажав багато успіхів у цій праці. Другим із черги промовляв ред. Ілля Дмитров голова Союзу Українців у Великій Британії, що його так само публіка тепло привітала, як і попереднього промовця.

Згідно дотеперішньої практики, щоб не затрачувати часу, більше усних привітань не було, а ген. секретар ОбВУ побр. д-р Святомир М. Фостун, зачитав письмові привіти, що наспіли на З'їзд. Привітали XXVI Крайовий Вояцький З'їзд ОбВУ: Блаженніший Патріярх Йосиф, Блаженніший Митрополит Мстислав, всч. о. протопресвітер Сильвестер Богатирець — Голова й Адміністратор ГЦУ УАПЦ у В. Британії і капелян ОбВУ, всч. о. крил. М. Ратушинський (його привіт наспів уже після З'їзду), всч. о. Афанасій Максимук — настоятель Манчестерської парафії УАПЦ, Президія Секретаріату СКВУ, Президія Світового Українського Визвольного Фронту, Уряд Української Народньої Республіки в екзилі, дост. Я. Стецько — голова Проводу ОУН, Головна Управа Братства кол. Вояків І УД УНА,



*Голова ОБВУ пор. Богдан Микитин відкриває XXVI Крайовий
Вояцький З'їзд.*



*Королева краси ОБВУ — п-на Наталя Дутка (посередині). Зліва перша
княжна — п-на Галина Козак, а зправа друга княжна — п-на Христина
Дем'янчук.*

ПОСМЕРТНА ЗГАДКА

У вівторок, 15 липня 1980 року помер у Брадфордї на 58 році життя —

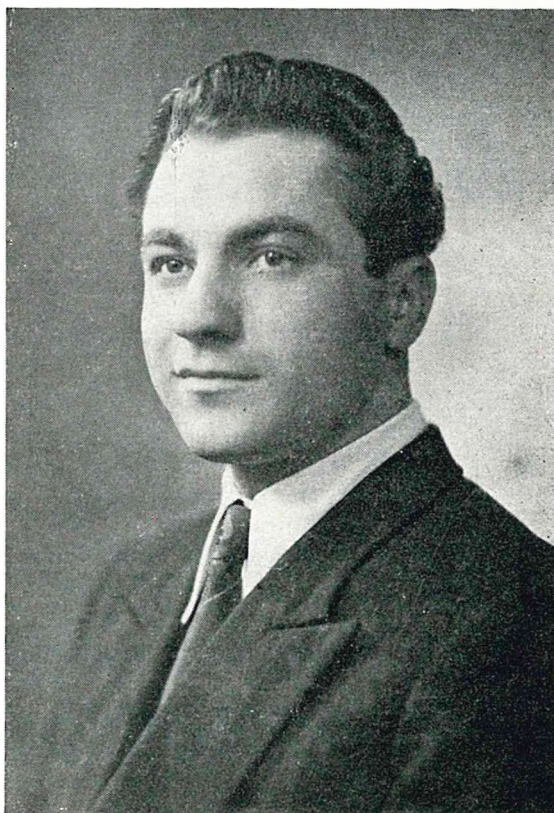


бл. пам. МИКОЛА ГАЛАЙ,

народжений 5. 5. 1922 року в селі Сервири, Зборівського району. Був вояком І УД УНА, а у Великій Британії брав активну участь в українському громадському житті. Похоронного чину довершив всч. о. крил. Микола Матичак 21. 7. 1980 року. Прощав Покійного від Управи Відділу ОБВУ та членства голова Відділу побр. П. Татарин. Під поминальної тризни присутні зложили на пресфонд нашого військовознавчого журналу «Сурмач» £12.25.

Вічна Йому пам'ять!

У вівторок, 15 липня 1980 року помер у містечку Латонї в околиці Ліверпулю —



бл. пам. ВАСИЛЬ РУТИЛО,

народжений 1. 2. 1924 року в селі Лучинцях, Рогат. району, Івано-Франківської обл. Вояк І УД УНА. Брав участь у боях на Словаччині, Югославії та Австрії. В Ріміні працював у кравецькій робітні гарматного полку. Переїхавши до Великої Британії перебував у 80 таборі військовополонених вояків І УД УНА та співав у хорі Всеволода Будного. Був членом СУБ і ОБВУ. Проживав у містечку Латонї в околиці Ліверпулю. Залишив дружину Мілдреду, одного сина, доньку, двох братів і сестру в Україні. Похоронений на місцевому цвинтарі. Похорон відбувся при численній кількості українців і англіїців, прибули багато земляків та кол. хористів з хору В. Будного. Над могилою і під час тризни промовляв інж. Петро Маслій, односелець Покійного.

Вічна Йому пам'ять!



ВІДЙШЛИ У ВІЧНІСТЬ

БОРОДАЙКО ІЗИДОР

народжений 17. 2. 1912 року в Устю Зеленому, Поділля. Вояк І УД УНА. Довголітній член ОбВУ. Помер 13. 12. 1980 року в Аштоні.

ВИНАР ДМИТРО

нар. 4. 11. 1900 року в Лініні Великій, Самбірщина. Український Січовий Стрілець і учасник Визвольних Змагань, вояк польської армії в 1923 році. Помер в оселі СУБ 14. 10. 1980 року в Чіддінг-фолді й похоронений у тій місцевості.

ВІТВ ОСИП

нар. 26. 6. 1916 року у селі Вільшаниці, Перемишлянщина, вояк німецької армії. Помер 16. 12. 1980 року в Ковентрі.

ВОВК ВАСИЛЬ

нар. 20. 12. 1927 року в Зборові. Вояк І УД УНА. Помер 18. 12. 1980 року в м. Ліде.

ГАЛАЙ МИКОЛА

Нар. 5. 5. 1922 року в Сервиреві, Зборівщина. Вояк німецької армії до 1944 року, а з того часу вояк І УД УНА. Помер у Брадфордї 15. 7. 1980 року.

ГАЛКА-ЛЕДОХОВСЬКИЙ ДЕНИС, граф

народився 30. 5. 1920 року в Варшаві. Походив із старовинного шляхотського роду на Правобережжі України. Хорунжий польської армії. Довголітній громадський діяч і член ОбВУ. Помер 20. 10. 1980 року в Лондоні.

ДУБАНОВИЧ ВОЛОДИМИР

нар. 20. 10. 1906 року в Рогатині, Івано-Франківська обл. Старший десятник німецької армії. Помер 2. 4. 1980 року в Ращдені.

ІВАНІВ ІЛЛЯ

нар. 5. 7. 1896 року в с. Глибівка, Івано-Франківської обл. Вояк австрійської армії до 1918 року, а з того часу вояк УГА й учасник Визвольних Змагань. Довголітній громадський діяч. Помер 5. 9. 1980 року в Доннінгтоні.

КАЛЩУН ВАСИЛЬ

нар. 4. 12. 1921 в Дідушинцях Великий, Стрийський рай. Івано-Франківська обл. Вояк І УД УНА. Помер у Ковентрі 14. 2. 1981 року.

КОБРА ОЛЕКСА

нар. 5. 5. 1914 року в селі Петрилові, Івано-Франківська обл. Ст. стр. польської армії в 1936-1937 роках, учасник підпілля в 1939-1941 роках, вояк І УД УНА. Помер 19. 8. 1980 року в Лінколні.

КОМАРНИЦЬКИЙ КИРИЛО

нар. 31. 5. 1917 року в Зорільському, Самб. район, Івано-Франківська обл. Вояк польської армії. Помер 13. 2. 1981 року.

КОСТЮШКО СТЕПАН

нар. 24. 8. 1914 року у Львові. Вояк І УД УНА. Помер 11. 2. 1981 в Олдгамі.

КРИТОВИЧ ПЕТРО

нар. 16. 3. 1916 року в Вовковицях, Львівської обл. Підстаршина І УД УНА. Помер 17. 7. 1980 року в Карлау.

КУЗБИТ АНДРІЙ

нар. 5. 5. 1914 року в Тинянах, Самбірщина. Вояк сов. армії в 1940-1941 роках, а в 1943-1945 вояк І УД УНА. Помер 18. 12. 1980 року в Единбурзі, Шотляндія.



Вилітає
і жалить
коли
й кого хоче

РІК 20

1981

Ч. 20

С. ЦИПІН

ЖІНКА В УСІ ВІКИ

Що таке жінка як феномен? Проблема непроста. Укладачі тлумачних словників терміну цього старанно уникали й так і залишили людство у невіданні. Отже хто така вона — загадкова істота чарівної статі, на честь якої склалися оди й відбувалися лицарські поединки. Та, чию таємничу посмішку ми, чоловіки, ось уже кілька століть марно прагнемо розгадати. Хто виховує наших дітей і кому ми завжди поступаємося місцем...

Хоч кожна жінка вважає себе молодою (а так воно безперечно й є), сліди її ведуть у глибину віків. Наприклад, достеменно встановлено, що кілька тисячоліть тому існував матрирхат, тобто головувала в усьому вона. Так само й нині, хоч ми, чоловіки, й соромимося визнати це відверто.

І все ж інтереси стародавньої жінки були суто печерними. І це тоді, коли чоловік поринав у суспільно-корисну діяльність — пліч-о-пліч з дружині, тісно згуртованим колективом свого мікрорайону полював на мамонтів і динозаврів, а у вільний від роботи час підвищував духовий рівень, займаючись наскельним малюванням.

Легко йому було? Питаєте! Особливо в день жіночого свята. Наш предок, висолопивши язика, гасав хащами, шукаючи, що подарувати дружині й тринадцяти дочкам. Гучно зітхав, примощувався десь на камені й майстрував біжутерію власними руками — намисто із зубів тигра, гребінці з риб'ячого хребта, браслети й кліпси з бронзи.

Проте все одно дружина влаштовувала істеріку, питаючи, де ж нарешті міні-шубка з леопардової шкіри, яку він гарантував, коли ще залицявся. А той покійно зносив усі первісно примхи — адже знаменитий заклик «Бережіть чоловіків!» народився дещо пізніше.

Все це було в темряві тисячоліть, при повній відсутності цивілізації. Жінка тоді, власне, що робила: доглядала домівку, готувала їжу, народжувала дітей. Ну, а зараз? Зараз зовсім інше: матрирхату нема — повна емансипація! Вона нині що робить — доглядає домівку, готує їжу, народжує дітей. Те ж саме? Зовсім ні. Тоді була комунальна печера із сполученими вигодами, тепер — комфортабельна квартира десь на дванадцятому поверсі. Тоді була дичина, тепер — напівфабрикати. Тоді — дюжина дітей, тепер — одне...

Між іншим, жінка займається сьогодні ще дечим — лікує людей, викладає у школі, працює за верстатом, водить поїзди, захищає дисертацію, стоїть за прилавком, грає на сцені, засідає у раді...

А цікаво, що робить представник протилежної, менш чарівної статі — чоловік? Саме зараз, у цю хвилину? Розлігся на софі й читає ще гумористично-феміністичне дослідження та нетерпляче поглядає на кухню, де, прибігши з роботи, стоїть біля плити його прекрасна супутниця життя, єдина й неповторна.

РОЗПОВІДЬ ПРО РУШНИК

Що? Уже Жмеринка? Ого! Добре я виспався. А той, з бородою, де зійшов? У Козятині? А-а...

Ну от ми й удвох у купе залишилися. Злазь сюди, на нижню полицю. Побалакаємо. Ти звідки ідеш? З Варшави? З ботанічного конгресу? А я з в'язниці. За що, питаєш, сидів? За тещу. Для чого, кажеш, тещу вбивати? Відразу видно, що ти професор. Нічого в житті не розумієш. Я, коли був би отим що газети пише, то намалював би і повісив на всіх стовпах (пригадуєш, як ото у війну було? Цілитися пальцем зі стіни і каже: а що ти зделав для фронту?) Ото ж я б намалював так само і написав знизу: »Ти ще не вбив свою тещу?«

Що? Кажеш, мало дали? За тещу й це забагато. Мені один в'язень у тюрмі так говорив: тобі, каже, фактично за те дали, що не вбив, а тільки наполохав. Чи забив на смерть, питаєш? Кажу ж тобі що ні. Слухай, ти пробував убивати тещу? Ні? Ну й не пробуй. При сучасній техніці тещу вбивати неможливо. Черепаха скільки літ на світі живе? Триста? Ну от бачиш. А моя теща вже до тисячі досягає. Що? Кажеш, черепаху можна возом переїхати — і далі

полізе? Ну, мою тещу возом не переїдеш. Коні злякаються...

Прокурор так і записав: убивства, каже, не було, а був тільки замах на вбивство. Чим, питаєш, замажувався? Рушником. Що? Кажеш теща не муха рушником убити неможливо? Сам знаю, — не маленький. Тому-то я й загорнув у рушника праску. А в неї на голові якраз тоді був отой електричний баняк, щоб сушити волосся. Електрикою.

Який, кажеш, ефект залишився? Ефектів були два. Перший — у цілому будинку погасло світло. І другий — баняк увігнувся, як од бронебійного зряду.

Що з тещею було? Нічого... А що з тещею може бути? Правда, лікар казав, що в неї струс мозку третього ступеня, і правим вухом недочувати стала. Але то все на користь. Мозок все одно треба час від часу струшувати. Тещина голова — те саме що старий будильник. Як зупиниться — треба струснути добре, або гримнути в стіну. І знов зачик-чикає. А що на праве вухо недочувати стала — це те-еж добре. Менше буде підслуховувати.

Ну та вона й лівим почує більше ніж ти двома.

Чому ви присвоїли собі три дошки з колгоспного містка?

— А тому, — відповідає підсудний, — бо були зле прибиті і я боявся, щоб їх хтось не вкрав.

*

— Він є безмежний лінох, що ніколи не зробив нічого.

— Дивись, але він устає в шостій годині ранку.

— Так, але тільки на те, щоб мати більше часу не робити нічого.

*

— Слухай, але мітла і щітка тепер у модерний час не вживаються більше.

— Ах, так? А ти спробуй, як чоловік прийде о третій годині над ранком, потягнути його електричним відкюрвачем?

*

— Вмієш зберегти таємницю?

— Вмію, але ще ніколи мені не трапилося

поділитися нею з кимсь таким, що про це не чув.

*

— Писав я до неї по два листи денно...

— Ну й одружився?

— Ні... Вийшла за листоношу, який приносив їй свої листи...

*

— Пане докторе, рятуйте, зі мною погано.

— Що вам дошкуляє?

— Я почав розмовляти сам з собою.

— Це ще не таке страшне.

— Але, якби ви знали, який з мене нудний співрозмовник!

*

До поліційного відділу прийшов якийсь пан.

— Я вимагаю, щоб ви покарали чергового поліцей за неправильні дії. Він затримав мене вчора на вулиці, коли я був на підпитку...

ГУМОРИСТИЧНІ РОЗПОВІДІ ПРО СЛАВНИХ ЛЮДЕЙ

Папі Леву VII намалював поганенький маляр портрет. Папа, побачивши портрет, ледве впізнав себе. Все ж таки написав на портреті своє ім'я, а побіч поставив цитату зі Святого Письма: Іоан 6,20.

Чимскоріш побіг урадуваний маляр додому. Скоро взяв у руки Святе Письмо, шукаючи те місце, яке зачитував Папа. Знайшов. А там було написано: »Не лякайтесь, це я«.

●

Діоген вийшов з бочки і стрінув олімпійського змагуна.

— Чи ти переміг у змаганнях?

— Так, майстре.

— А твій противник був кращий як ти, чи гірший?

— Певне, що гірший. Адже ж програв!

— Так чого ж ти радієш, що поконав гіршого від себе?

Сказав це Діоген і заліз знову у свою бочку.

●

Англійський драматичний поет Лонсдел був зі своїм приятелем на одній виставі. П'єса, яку грали, була невідповідна, і Лонсдел після першого акту хотів вийти з театру. Але приятель вговорив його:

— Не випадає залишати театр, пам'ятай, що маємо дарові квитки . . .

Лонсдел сів у крісло, але коли почався другий акт, підвівся, щоб йти до виходу.

— Ти куди? — шепнув приятель.

— Йду купити собі квиток!

●

Бернард Шов захворів і його відвезли в лікарню. Він не належав до т. зв. симпатичних пацієнтів, і терпеливій доглядачці, коли та запитала Шова, що принести йому на вечерю, він шорстко сказав:

— Ідіть к'чорту!

— Цього я ніяк не зроблю, — спокійно відповіла доглядачка.

— А чому? — здивувався хворий.

— Бо я зустріну вас знову!



Кинув якір...

Сидить Степан зажурений. Голова тріщить . . . Коли це двері рип. На порозі дружина стоїть. Степан аж підвівся:

— Ну, що купила?

— Ось, — дружина дістала з торби качалку. Степан скривився, як середа на п'ятницю, сів важко на стілець і промовив: — Теж мені хазяйка! Вдома ні грама горілки, а вона меблі купує!

*

Опівночі у кімнаті дзвонить телефон.

— Галло, це сусідка що живе над вами. Я прошу пробачення, але вгамуйте свого собаку. Я ніяк не можу заснути. На добраніч.

Наступної ночі у той же час, дзвонить телефон у сусідки.

— Галло, це сусідка, що живе під вами. Я прошу пробачення, але у мене взагалі немає собаки. На добраніч.

*

Шеф робить зауваження молодому працівникові:

— Коли не заходжу до вашої кімнати, ви завжди нічого не робите. Чому це так?

— А тому, що ви дуже тихо заходите.